

รายงานการพิจารณาศึกษา

ขับเคลื่อนและพัฒนา อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน(อกม.)

ของ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๑
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รายงานการพิจารณาศึกษา
ขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

ของ
คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๑
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๐

ที่ สว.๐๐๐๙.๐๙/(ร.๖) วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.)
กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาและมีมติตั้งคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาขอหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกร การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ	ประธานคณะกรรมการ
๒. พลเอก ดนัย มีชูเวท	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายวิทยา ผิวผ่อง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายสุธี มากบุญ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. นายลักษณะณ์ วจนานวัช	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่
๖. นายสมชาย ชาญณรงค์กุล	เลขานุการคณะกรรมการ
๗. นายรณวิทธิ ปรียฉัตรตระกูล	รองเลขานุการคณะกรรมการ และโฆษกคณะกรรมการ
๘. นางจินตนา ชัยยวรรณการ	รองโฆษกคณะกรรมการ
๙. ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันดีศิริรินทร์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๐. พลเอก ปฐมพงศ์ ประถมภัก	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๑. พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๒. นายเฉลียว เกาะแก้ว	กรรมการ
๑๓. นายบุญมี สุระโคตร	กรรมการ
๑๔. นางเบญจรัตน์ จริยธาราสีทธิ์	กรรมการ
๑๕. นายประमाण สว่างญาติ	กรรมการ
๑๖. นายไพโรจน์ พ่วงทอง	กรรมการ
๑๗. นายสำราญ ครรชิต	กรรมการ
๑๘. นายอุดม วรรณรัฐ	กรรมการ

บัดนี้...

บัดนี้ คณะกรรมการได้พิจารณาศึกษาข้อเคลือบและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกร
หมู่บ้าน (อกม.) และได้จัดทำรายงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าว
ต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอรายงานของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
ต่อที่ประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

(ลงชื่อ) พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ
(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)

ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางอุมาพร สายสุวรรณ)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
สำนักกรรมการ ๑ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๑

ธิดา พิมพ์
อุมาพร ทาน

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ
ประธานคณะกรรมการ

พลเอก ดนัย มีชูเวช
รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายวิทยา ผิวผ่อง
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง

นายสุธี มากบุญ
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม

นายลักษณ์ วจนานวัช
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่

นายสมชาย ชาญณรงค์กุล
เลขานุการคณะกรรมการ

นายรณวิทย์ ปริยฉัตรตระกูล
รองเลขานุการคณะกรรมการ
และโฆษกคณะกรรมการ

นางจินตนา ชัยยวรรณการ
รองโฆษกคณะกรรมการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก ปฐมพงศ์ ประถมภักดิ์
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

นายเฉลียว เกาะแก้ว
กรรมาธิการ

นายบุญมี สุระโคตร
กรรมาธิการ

นางเบญจรัตน์ จริยธาราสีทธิ์
กรรมาธิการ

นายประमाण สว่างญาติ
กรรมาธิการ

นายไพโรจน์ พวงทอง
กรรมาธิการ

นายสำราญ ครรชิต
กรรมาธิการ

นายอุดม วรรณรัฐ
กรรมาธิการ

คณะกรรมการพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)
ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

นายลักษณ์ วจนานวัช
ประธานคณะกรรมการ

นายประมาน สุว่างญาติ
รองประธานคณะกรรมการ

นายไพโรจน์ พ่วงทอง
รองประธานคณะกรรมการ

นายรณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล
รองประธานคณะกรรมการ

รศ. บำเพ็ญ เชี่ยวหวาน
คณะกรรมการ

นายไพรัช หวังดี
คณะกรรมการ

นายสุรพงษ์ เจียสกุล
คณะกรรมการ

นางสาวภาณี บุญยเกื้อกุล
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการ

นางวัชรินทร์ โฬหารกนก
คณะกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการ

นางสาวกัลลิกา ตาระกา
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการ

รายงานการพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

ของ

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาและมีมติตั้งคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ซึ่งเป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) โดยมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘ ดังนี้

๑. การดำเนินงานของคณะกรรมการ

๑.๑ คณะกรรมการ ได้แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ประกอบด้วย

๑) นายลักษณ์ วจนานวัช	ประธานคณะทำงาน
๒) นายประมาธ สว่างญาติ	รองประธานคณะทำงาน
๓) นายไพโรจน์ พ่วงทอง	รองประธานคณะทำงาน
๔) นายรณวิทธิ ปริยฉัตรตระกูล	รองประธานคณะทำงาน
๕) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน	คณะทำงาน
๖) นายไพรัช หวังดี	คณะทำงาน
๗) นายสุรพงษ์ เจียสกุล	คณะทำงาน
๘) นางวัชรินทร์ โอฬารกนก	คณะทำงานและเลขานุการคณะทำงาน
๙) นางสาวภาณี บุญยเกื้อกุล	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๑๐) นางสาวกัลลิกา ตาระกา	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

ที่ปรึกษาคณะทำงาน ประกอบด้วย

๑) นายสำราญ ครรชิต	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๒) นายอุดม วรรณรัฐ	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๓) นายบุญมี สุระโคตร	ที่ปรึกษาคณะทำงาน

๑.๒ คณะกรรมการธิการได้มีมติแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ ดังนี้

๑) นางอุมาพร สายสุวรรณ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการธิการ การเกษตรและสหกรณ์
๒) นางสาวธิดา เจษฎาชีวิน	นิติกรปฏิบัติการ กลุ่มงานคณะกรรมการธิการการเกษตรและสหกรณ์

๑.๓ ในการดำเนินงานพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าว คณะกรรมการธิการได้เชิญผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น คือ

สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. นายวิทยา โชคเศรษฐกิจ	ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผนการกระจายอำนาจ
๒. นายสถาพร รักธรรม	นักวิเคราะห์แผนและนโยบายชำนาญการ

กระทรวงการคลัง

กรมบัญชีกลาง

๑. นายโสภณ พวงสุข	ผู้อำนวยการกลุ่มงานสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล
๒. นายเอกรัตน์ อัครปรัชญานันท์	นักวิชาการคลังชำนาญการ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

๑. นางสาวธิดาพร เสาวณะ	ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ
๒. นางสาวนภััสสร แก้วยัง	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมปฏิบัติงานพัฒนาสังคม และสวัสดิการ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมการข้าว

๑. นางสาวดารณี สุวรรณโพธิ์ศรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชาวนา
๒. นางสาวชัชฌิมพร สุทธิฤทธิ์	นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

กรมชลประทาน

๑. นายวิวัฒน์ มณีอินทร์

๒. นายสรายุทธ อิ่มใจ

กรมประมง

นายสุธรรม ลิ้มพาณิชย์

กรมปศุสัตว์

นางสาวประเทืองทิพย์ เสือเอก

กรมพัฒนาที่ดิน

๑. นางนิตา มีแสง

๒. นางสาวฉวีวรรณ พัฒนาพงษ์

กรมวิชาการเกษตร

๑. นางสาวอิงอร ปัญญากิจ

๒. นายจิตติพงษ์ เฟื่องแพง

กรมส่งเสริมการเกษตร

๑. นางสาวสุพิศ เหล่าจตุรพิศ

๒. นายณัฐกิตติ์ ฮาตุไพบูลย์

กระทรวงมหาดไทย**กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น**

๑. นายธวัชชัย เลี้ยงประเสริฐ

๒. นายกิตติพงษ์ เกิดฤทธิ์

๓. นางสาวสุจิตรา ดาวเรือง

๔. นายโพธิรัตน์ รัตนพันธ์

กระทรวงสาธารณสุข**กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ**

๑. นายนัตถวุฒิ ภิรมย์ไทย

๒. นางศุภกัญญา ภาวังดรัต

๓. นางพวงเพชร เฉิดฉั่นทน์พัฒน์

๔. นายศิวโรดม ยอดนิยม

ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมด้านบริหารจัดการน้ำ

ผู้อำนวยการกองตรวจราชการ

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ

รักษาการผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการดินด้วยระบบพืช

ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาหมอดินอาสา

และบริหารจัดการเครือข่าย

รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมและอาสาสมัครเกษตร

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

หัวหน้าผู้ตรวจราชการ

ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขท้องถิ่น

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ

ผู้อำนวยการกองสนับสนุนภาคประชาชน

รักษาการนักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

ประธานชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ

หมู่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี

๒. ผลการศึกษา

จากการพิจารณาศึกษาข้างต้น คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จึงขอเสนอรายงาน การพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อให้วุฒิสภาโปรดพิจารณา หากวุฒิสภา ให้ความเห็นชอบด้วยกับรายงานการพิจารณาศึกษาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ โปรดแจ้งไปยัง คณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาตามแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและการพัฒนาประเทศต่อไป

(นายสมชาย ชาญณรงค์กุล)

เลขานุการคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง.....	(๒)
สารบัญภาพ	(๓)
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก-ข
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญของเรื่อง	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๒
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา	๓
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
บทที่ ๒ การบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน อาสาสมัครประเภทอื่น ๆ	๕
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	
๒.๑ บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน.....	๕
๒.๒ บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	๑๒
๒.๓ ภารกิจและค่างานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และการเปรียบเทียบกับอาสาสมัครอื่น	๒๓
๒.๔ การเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)	๓๑
กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในพื้นที่	
๒.๕ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน...	๓๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	๓๕
บทที่ ๓ การวิเคราะห์บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตร	๓๙
ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการ และคุณค่าของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	
๓.๑ การวิเคราะห์ภาพรวมเชิงนโยบายและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน.....	๓๙
๓.๒ การวิเคราะห์บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	๔๐
๓.๓ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ.....	๔๔
ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๓.๔ ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการตามบทบาทภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน...	๔๕
๓.๕ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.).....	๕๓
กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในพื้นที่	
๓.๖ คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน.....	๕๓
บทที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	๖๑
เอกสารอ้างอิง.....	๖๖

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑	บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ๘
ตารางที่ ๒	บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตร ๑๖ สาขา ..... ๑๓ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตารางที่ ๓	ความซ้ำซ้อนด้านภารกิจของอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) ๑๖ สาขา..... ๑๙
ตารางที่ ๔	สัดส่วนการเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของอาสาสมัครสาขาต่าง ๆ ๒๑
ตารางที่ ๕	จำนวนอาสาสมัครเกษตรที่ปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนหรือปฏิบัติงานในหลายสาขา..... ๒๓
ตารางที่ ๖	บทบาทหน้าที่ ภารกิจและค่างานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ๒๔
ตารางที่ ๗	ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างอาสาสมัครของกระทรวงสาธารณสุข..... ๒๗ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตารางที่ ๘	บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในปัจจุบัน..... ๔๒ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับบทบาทหน้าที่แบบบูรณาการ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
ตารางที่ ๙	การประเมินมูลค่าความสูญเสียจากการระบาดของศัตรูพืชชนิดใหม่ในมันสำปะหลัง.... ๔๘
ตารางที่ ๑๐	จำนวนเกษตรกร พื้นที่ความเสียหาย และการสนับสนุนงบประมาณ..... ๔๙ การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และผู้ประสบภัยจากภัยแล้ง/ฝนทิ้งช่วง และสภาพอากาศแปรปรวน ระหว่างปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒
ตารางที่ ๑๑	เปรียบเทียบงบประมาณรายจ่ายของการเพิ่มอัตรากำลังข้าราชการ..... ๖๐ กับการจ่ายค่าป่วยการให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานราชการ

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ ๑	โครงสร้างการบริหารงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในพื้นที่	๑๐
ภาพที่ ๒	ตราสัญลักษณ์อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)	๓๔
ภาพที่ ๓	การประมาณการแพร่ระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง.....	๔๘
ภาพที่ ๔	ร้อยละของจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร สละสมถึงวันที่ ๑๑ ส.ค. ๒๕๖๓.....	๕๙

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และการเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกๆ ระดับ รวมทั้งแผนปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจได้เน้นการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนใช้ความรู้สมัยใหม่เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสทางอาชีพให้กับเกษตรกร นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒) ยังได้ระบุไว้ในข้อ ๕.๓ ว่าให้ส่งเสริม อกม. เป็นกลไกในการพัฒนาภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จึงได้พิจารณาศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้บริหารภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องนำข้อเสนอแนะในรายงานฉบับนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนา อกม. ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน และก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างเกษตรกรให้มีกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล รวมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งผลต่อการปฏิรูปประสิทธิภาพขององค์กรภาครัฐ เพื่อลดภาระด้านการเงินการคลังในการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รัฐในระยะยาวอีกด้วย

ปัจจุบันมี อกม. ทั้งสิ้นจำนวน ๗๕,๑๕๕ คน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้คัดเลือก อกม. จากผู้นำเกษตรกรที่มีจิตอาสา และมีความเข้าใจถึงสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมถึงบริบทเฉพาะของชุมชนในแต่ละพื้นที่ จึงเชื่อมั่นว่าการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มี อกม. ร่วมขับเคลื่อนมีโอกาสประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ซึ่งตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของ อกม. ไว้ ๕ บทบาท คือ การจัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การติดตามสถานการณ์การเกษตรและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน และการปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมายเพิ่มเติม คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.) ตามระเบียบข้างต้น ได้ประเมินค่างานจากการทำงานในบทบาทหน้าที่ของ อกม. พบว่า อกม. ต้องปฏิบัติงานถึงเดือนละ ๑๕ วัน และเทียบเคียงกับค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ๓๑๐ บาทต่อวัน คิดเป็นเงินค่าจ้างที่สมควรจ่ายให้ อกม. จำนวน ๓,๔๖๕ บาทต่อเดือน ซึ่งจากการพิจารณาศึกษาครั้งนี้ พบว่า อกม. ยังไม่เคยได้รับค่าตอบแทนหรือค่าป่วยการใด ๆ และ อกม. ต้องใช้เงินส่วนตัวเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยจิตอาสา อนึ่ง ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.) เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ได้มีมติเห็นสมควรนำเสนอรัฐบาลให้จ่ายค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานแก่ อกม. จำนวน ๗๕,๑๕๕ ราย เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเตรียมการให้ อกม. ทำงานในเชิงรุกเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มเติมให้กับภาคการเกษตรในระยะต่อไป โดยจ่ายเป็นค่าป่วยการรายเดือนตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ รายละเอียด ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน

ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิบัติหน้าที่ของ อกม. ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดังกล่าว ได้สร้างคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการพัฒนาการเกษตร ด้านการพัฒนาทางสังคมและด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการพัฒนาการเกษตร : อกม. ในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ส่งผลทำให้เกษตรกรได้รับสิทธิประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการของภาครัฐ การจัดเก็บสภาวะการผลิตพืชเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความถูกต้องแม่นยำ ทำให้ได้ข้อมูลสำหรับการคาดการณ์ผลผลิต และทำให้วางแผนการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและการกระจายผลผลิต เนื่องจาก อกม. เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรเกษตรกรจากประสบการณ์และจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ เป็นต้นแบบทั้งด้านการผลิตตามระบบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ทั้งยังสามารถเป็นผู้รวบรวมและกระจายสินค้าในพื้นที่ สร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจทั้งแก่ผู้ผลิต ลูกค้าและผู้บริโภค แจกข้อมูลที่มีความจำเป็นเพื่อใช้สำหรับการพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) ให้เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานอย่างเหมาะสม ช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมีที่เกินความจำเป็น

ด้านการพัฒนาทางสังคม : อกม. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง ช่วยให้ภาครัฐได้รับข้อมูลในระดับพื้นที่ครบถ้วน ถูกต้อง และแม่นยำ ตรงกับสภาพความเป็นจริง ส่งผลทำให้การวางแผนและการตัดสินใจระดับนโยบายมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานข้อมูลที่ต้องการแม่นยำ รวมทั้งการกระจายการนำนโยบายรัฐไปสู่การปฏิบัติระดับชุมชนเกิดประสิทธิผล ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยืดหลักการดำเนินการเชิงพื้นที่ โดยมีชุมชนเป็นตัวตั้งและการกำหนดแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตร

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ : อกม. เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเน้นการเกษตรสร้างมูลค่าด้วยการถ่ายทอดความรู้และการปฏิบัติงานด้านศัตรูทางการเกษตรทั้งพืช สัตว์และประมง ในด้านการทำการเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ และเกษตรอินทรีย์ การลดต้นทุนการผลิตและมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเร่งรัดสนับสนุนเกษตรกรให้มีการสร้างมูลค่าผลผลิตเพิ่มจากกิจกรรมการแปรรูปและการตลาด และช่วยประสานงานในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้แก่เกษตรกรในชุมชน ชุมชนมีความเข้มแข็งเข้าถึงแหล่งทุน และสถาบันการเงินในการต่อยอดธุรกิจชุมชน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านช่วยลดภาระด้านการเงินการคลังของประเทศในการบรรจุข้าราชการเพิ่มเติม ถึงแม้ในยุคปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่เปลี่ยนถ่ายการบริหารจัดการองค์การเกษตรสู่ยุคดิจิทัล แต่การที่ระบบดิจิทัลจะสามารถประมวลผลได้ ต้องมีการป้อนข้อมูลที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบและถือเป็นตัวแทนของข้อมูลจริงทั้งหมดได้ หากปราศจากซึ่งข้อมูลที่น่าเข้าแล้วระบบดิจิทัลจะมีลักษณะเหมือนเป็นอัมพาต หากต้องการให้ข้อมูลที่เก็บมีตัวอย่างการเก็บมาก ๆ เพื่อลดความคลาดเคลื่อน ซึ่งการวิเคราะห์ใน ๑๐ หมู่บ้าน ต้องใช้เจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่า ๖.๘๒ คน เสมือนเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลที่ไม่คุ้มต่อการลงทุน ดังนั้น อกม. ในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จะช่วยลดภาระด้านการเงินการคลังในการบรรจุข้าราชการเพิ่ม

ทั้งนี้ รายงานการพิจารณาศึกษาคั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาหรือวิกฤตที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตรหลายครั้ง อาทิเช่น การปฏิบัติงานของ อกม. ตามมาตรการควบคุมการระบาดของเพลี้ยแป้งสีชมพูของภาครัฐในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ การสำรวจ ตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร การมีส่วนร่วมของ อกม. ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรและการสำรวจ การตรวจสอบรับรอง

ข้อมูลเพื่อจ่ายเงินเยียวยาครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด - ๑๙ เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของ อกม. ดังกล่าวได้ช่วยลดความเสียหายทางด้านการเกษตร การจ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติหรือวิกฤตโรคระบาดทันต่อเหตุการณ์ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งช่วยลดภาระงบประมาณภาครัฐและสามารถป้องกันการรั่วไหลในการใช้จ่ายเงินงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลและการชี้แจงของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พบว่ามีประเด็นปัญหาความไม่ชัดเจนเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนและการบริหารจัดการ อกม. ความซ้ำซ้อนในบทบาทหน้าที่และตัวบุคคลของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ในพื้นที่ ความต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพของ อกม. ของหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสัดส่วนความรับผิดชอบของ อกม. ต่อครัวเรือนเกษตรกรที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดใน ๖ ประเด็น ดังนี้

ประเด็น	ผลการวิเคราะห์
๑. ภาพรวมเชิงนโยบายและการบริหาร	๑) ไม่พบหน่วยงานรับผิดชอบและเป็นเจ้าภาพหลักที่แท้จริงในระดับกระทรวง ทำให้ขาดการดูแลกำกับในเชิงนโยบายเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางและเป้าหมายเดียวกัน ถึงแม้จะมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ไม่มีการขับเคลื่อนใด ๆ ทำให้ไม่สามารถบูรณาการงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและอาสาสมัครเกษตรได้อย่างเป็นรูปธรรม ๒) การจัดโครงสร้างการบริหารงานยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีเพียงโครงสร้างในระดับกระทรวง และระดับจังหวัดเท่านั้น ทำให้ขาดความเชื่อมโยงการดำเนินงานในระดับอำเภอและตำบล จึงควรพิจารณาดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งระดับอำเภอ ตำบล รวมทั้งขาดความเชื่อมโยงการทำงานในระดับพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย และโครงสร้างการบริหารงานด้านการเกษตรภาคประชาชนที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้ เช่น ศบกด. และ ศพก. ๓) ไม่พบแผนการพัฒนา อกม. อย่างต่อเนื่องที่ชัดเจน เป็นเพียงการเรียกเข้ารับการอบรมเป็นครั้งคราว ๔) ไม่พบระบบการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

ประเด็น	ผลการวิเคราะห์
<p>๒. บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)</p>	<p>๑) ความไม่ชัดเจนของบทบาทและภารกิจที่ต้องการให้ อกม. เป็นผู้ควบคุมกำกับดูแล (regulator) และรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรจากอาสาสมัครเกษตรด้านอื่น ๆ หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง (operator) ในระดับหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในพื้นที่</p> <p>๒) ความไม่ครอบคลุมของบทบาทหน้าที่ของ อกม. พบว่ายังไม่ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติ</p> <p>๓) ความไม่ชัดเจนของสัดส่วนของ อกม. ต่อจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่เหมาะสมว่า การคำนวณสัดส่วนของ อกม. ต่อครัวเรือนเกษตรกรได้มาจากฐานความคิดหรือสมมติฐานใด</p>
<p>๓. บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) สาขาต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>	<p>ความซ้ำซ้อนด้านบทบาท/หน้าที่/ภารกิจ</p> <p>อกษ. ๑๖ สาขา มีความซ้ำซ้อน จำนวน ๓ ด้าน คือ</p> <p>๑) ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และระหว่าง อกษ. ในสาขาเดียวกัน</p> <p>๒) ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อมูลด้านการเกษตรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>๓) ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัดมอบหมาย และสนับสนุนภารกิจตามที่ร้องขอ ประกอบด้วย การสำรวจรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล และการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้</p>
	<p>ความซ้ำซ้อนด้านตัวบุคคล</p> <p>ร้อยละ ๘๘.๖๐ ของ อกม. มาจาก อกษ. สาขาเกษตรหมู่บ้านของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือเท่ากับ ๗๔,๑๐๓ รายจาก อกม. ๗๕,๑๕๕ ราย แต่จากตัวเลขฐานข้อมูลยังไม่สามารถจำแนกได้ชัดเจนว่า อกม. และ อกษ. ที่เป็นบุคคลเดียวกันปฏิบัติหน้าที่เป็น อกษ. ก็สาขา จึงก่อให้เกิดความสับสนสำหรับการประสานงานและขอรับความช่วยเหลือของเกษตรกร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนควรยุบรวมอาสาสมัครเกษตรที่มีหลากหลายชื่อทั้ง ๑๖ สาขา ให้เหลือเพียง อกม. ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบบูรณาการ</p>

ประเด็น	ผลการวิเคราะห์
๔. ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการ	ปัจจัยที่คำนึงถึงในการพิจารณาจ่ายค่าป่วยการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่และภารกิจ ของ ออกม. และคิดค่างานที่ปฏิบัติจริงตามกระบวนการของแต่ละภารกิจ รายงานชิ้นงานและจำนวนชั่วโมงที่ปฏิบัติงาน
๕. ความเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของ ออกม. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	<p>๑) การปฏิบัติงานที่ผ่านมาไม่มีความเชื่อมโยงกันในการปฏิบัติงานของ ออกม. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นที่และส่วนกลาง</p> <p>๒) ในส่วนของจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ได้กำหนดให้ ออกม. เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับฐานรากขึ้นมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่น</p> <p>๓) การจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าป่วยการของ ออกม. นั้น อปท. ไม่สามารถดำเนินการได้</p>
๖. คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	<p>๑) ด้านการเกษตร การสำรวจข้อมูลด้านต่าง ๆ ทางการเกษตรของ ออกม. จะมีส่วนสำคัญยิ่งในกระบวนการขับเคลื่อนให้นโยบาย Big Data ทางการเกษตร สามารถนำไปใช้ข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาทางการเกษตร การตลาด รวมทั้งการแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>๒) ด้านการพัฒนาทางสังคม ออกม. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง เป็นผู้จัดการความเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเกษตรกร ประชาชนทั่วไป ภายในชุมชนหมู่บ้านกับภาครัฐ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน</p> <p>๓) ออกม. สามารถช่วยให้เกิดคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่สำคัญในด้านการผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการลดภาระด้านการเงินการคลังของประเทศในการบรรจุข้าราชการเพิ่มเติม</p>

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้พิจารณาศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องข้างต้นแล้ว จึงมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา ออกม. ให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืน ดังนี้

๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๑ ด้านการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณากำหนดนโยบายการขับเคลื่อน ออกม. ในภาพรวมและแนวทางในการบริหารจัดการ ออกม. ให้เกิดความชัดเจน ดังนี้

๑.๑.๑ กำหนดให้มีหน่วยงานเจ้าภาพหลักในระดับกระทรวงเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ การดูแลกำกับ การปฏิบัติงาน และการขับเคลื่อนพัฒนา อกม. ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมทั้งการนำข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานของ อกม. มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน

๑.๑.๒ กำหนดนโยบายเพื่อลดความซ้ำซ้อนระหว่าง อกม. กับอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ โดยมุ่งพัฒนาและมอบหมายงานให้ อกม. ปฏิบัติหน้าที่แทนอาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ ที่มีอยู่ รวมทั้งจัดทำเป็นแผนงานเพื่อส่งเสริม/สนับสนุนให้ อกม. ปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาภาคการเกษตรแบบบูรณาการ เน้นการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีระบบเครือข่าย ตลอดจนกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนเพื่อทยอยยกเลิกอาสาสมัครด้านอื่น ๆ ให้หมดไปในที่สุดซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนและลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณภาครัฐได้อย่างแท้จริง

๑.๑.๓ จัดระบบและโครงสร้างการบริหารงาน อกม. ที่ชัดเจนในทุกระดับ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างหน่วยงานด้านการปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่นอย่างครอบคลุม รวมทั้งให้ภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อกม. ด้วย

๑.๑.๔ จัดให้มีแผนงานในการขับเคลื่อนงานการพัฒนา อกม. ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเบื้องต้นได้ทุกมิติตามภารกิจของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดตั้งแผนงานเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณประจำปีอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนและพัฒนา อกม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๑.๕ ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานของ อกม. ได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทางภาคการเกษตรให้เป็นจริงและเกิดพลวัตของข้อมูลจากพื้นที่ส่งผลดีต่อการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์เพื่อวางแผนพัฒนาภาคการเกษตรทั้งในระดับพื้นที่และภาพรวมของประเทศให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งควรจัดให้มีระบบการนิเทศงานโดยหน่วยงานภาครัฐผ่านการเยี่ยมชม และการประชุมทางไกลเพื่อให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของ อกม. ได้อย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ด้านบทบาทหน้าที่ของ อกม. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ อกม. เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ดังนี้

๑.๒.๑ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ อกม. ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ อกม. ปฏิบัติงานในลักษณะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง (Operators) ในพื้นที่หมู่บ้าน ครอบคลุมภารกิจ ๕ บทบาทตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่ใช่ปฏิบัติงานในลักษณะเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแล (Regulators) อาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ และควรให้เพิ่มเติมบทบาทของ อกม. อีก ๒ บทบาทในระเบียบเพื่อให้ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง

๑.๒.๒ ควรกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของ อคม. ให้เหมาะสม โดยพิจารณาจากฐานจำนวนครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตร และกิจกรรมทางการเกษตรในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ อคม. สามารถปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาภาคการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรจัดทำแผนการพัฒนาให้ อคม. มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรขั้นพื้นฐานในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับงานของหน่วยงานในสังกัดทุกหน่วยงาน รวมทั้งควรพัฒนาระบบปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของ อคม. ในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๑.๔ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรพัฒนาระบบเครือข่าย อคม. ในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานของ อคม. อย่างเป็นระบบโดยจัดทำเป็นระบบกลาง (Single Platform) ให้ อคม. สามารถนำเข้าสู่ข้อมูลที่จำเป็นทั้งปริมาณและคุณภาพและก่อให้เกิดพลวัตของข้อมูลจากพื้นที่ รวมทั้งสร้างกลไกการสื่อสารระบบดิจิทัลให้ อคม. เข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และสามารถปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาทางการเกษตรแบบทางไกลผ่านการสื่อสารระบบดิจิทัล ตลอดจนการส่งเสริมการให้ความรู้แบบทางไกลเพื่อพัฒนา อคม. จาก Smart Farmers สู่ความเป็น Super Smart Farmers ต่อไป

๑.๕ เมื่อมีการมอบหมายบทบาทภารกิจให้ อคม. เข้ามาช่วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงานที่ไม่ซับซ้อนและมีหลักเกณฑ์การจ่ายค่าป่วยการให้ อคม. ที่ชัดเจนแล้ว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรจัดทำแผนเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานในสังกัด โดยมุ่งเน้นการลดขนาดขององค์กรลดจำนวนเจ้าหน้าที่ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อลดภาระด้านการเงินการคลังของภาครัฐในระยะยาว

๑.๖ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรพิจารณาศึกษาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายค่าป่วยการให้ อคม. ด้วยความรอบคอบ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑.๖.๑ ควรกำหนดวิธีการจ่ายค่าป่วยการให้ อคม. ที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในพื้นที่ระหว่าง อคม. กับอาสาสมัครเกษตรกรด้านอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับค่าป่วยการ รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรหรือองค์กรของเกษตรกรรูปแบบอื่นที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้น

๑.๖.๒ ควรพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ในการจ่ายค่าป่วยการในรูปแบบของคณะกรรมการ หรือคณะทำงานในระดับพื้นที่ หรือผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความทั่วถึง เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องตามข้อเสนอในการปฏิรูประบบอาสาสมัครของภาครัฐ

๒. กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณาหาแนวทางการบริหารจัดการภารกิจด้านพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่นร่วมกันตามนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาล โดยบูรณาการแผนพัฒนาการเกษตรระดับพื้นที่ไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับหมู่บ้านและตำบล และอาศัยกลไกของ อคม. ช่วยในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการเกษตรในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำงานตามแผนกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง

๓. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรพิจารณากำหนดให้ อกม. เป็นอาสาสมัครกลุ่มเป้าหมายในแผนงานด้านสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารข้อมูลอาสาสมัครของประเทศมีระบบและลดความซ้ำซ้อนตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ รวมทั้งช่วยประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการดำเนินงานด้านอาสาสมัครและเครือข่ายของ อกม. ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของเรื่อง

ด้วยคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้พิจารณาเห็นว่า ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ในยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรได้ระบุถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรฐานทรัพยากรและบริบทของพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นระบบการจัดการตนเองของเกษตรกร การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเอง ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือนให้มีขีดความสามารถในการจัดการวางแผนชีวิต สุขภาพ ครอบครัวยุติธรรมและอาชีพ โดยใช้ข้อมูลความรู้และการยกระดับการเรียนรู้ของครัวเรือน ทั้งในกลุ่มครัวเรือนภาคเกษตรและอาชีพอื่น ๆ เพื่อปรับการคิดเชิงระบบวางแผนอนาคต การวางแผนการจัดการที่ดิน ระบบการผลิตด้านอาชีพ เพิ่มความสามารถในการประกอบธุรกิจ การบริหารจัดการตลอดจนพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนและท้องถิ่น อันเป็นการสร้างการเรียนรู้จากภายในเพื่อสร้างคนให้มีระบบที่มีเหตุผลและพึ่งตนเองได้ ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหากสามารถดำเนินงานในยุทธศาสตร์นี้ประสบความสำเร็จ เกษตรกรสามารถจัดการตนเองได้อย่างเป็นระบบ ชุมชนท้องถิ่นมีการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ ย่อมเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินยุทธศาสตร์อื่น ๆ ทั้งยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่เน้นการเกษตรสร้างมูลค่า และยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของแผนปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ทั้งด้านที่ ๑ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและด้านที่ ๒ ความเท่าเทียมและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม ได้เน้นการสร้างความเข้มแข็งด้านทรัพยากรมนุษย์ ควบคู่ไปกับศักยภาพด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับใช้ความรู้สมัยใหม่จากข้อมูลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและครอบคลุม และให้การช่วยเหลือในเชิงระบบเพื่อรองรับความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสทางอาชีพเพื่อให้เกษตรกรเข้มแข็ง

จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ในประเด็นที่ ๕. การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย ข้อ ๕.๓ พัฒนาภาคเกษตร ข้อย่อย ๕.๓.๒ ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดภาระทางการเงินการคลังของภาครัฐ โดยจัดให้มีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการเกษตรครบวงจร รวมทั้งการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตและการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับฐานทรัพยากรในพื้นที่และความต้องการของตลาด นำระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตร ระบบแผนที่เกษตรเพื่อการจัดเขตพื้นที่เกษตรกรรม (zoning) และส่งเสริมกลไกอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน รวมทั้งระบบการบริหารจัดการเชิงรุกมาใช้ในการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกษตรกร ซึ่งถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศในการที่จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นั้น ได้ถูกบรรจุไว้ทั้งในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) แผนปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) และคำแถลงนโยบายของรัฐบาล เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ได้เน้นเรื่องการส่งเสริมกลไกอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านอย่างชัดเจน ดังนั้น คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จึงพิจารณาเห็นว่า การที่จะพัฒนาภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ในยุคที่โลกมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วได้ นั้น การส่งเสริมกลไกอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนา อกม. และเพื่อไม่ให้ผู้ที่เป็อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ต้องเบียดเบียนเงินจากรายได้ของครอบครัวมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อราชการ จึงควรศึกษาประเด็นการสนับสนุนตอบแทนในความเสียสละปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมในรูปของค่าป่วยการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อวุฒิสภา โดยหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็เอกสารที่ผู้บริหารในระดับกำหนดนโยบายของรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องจักได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการเกษตรสำหรับการขับเคลื่อนและพัฒนา อกม. ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้านเกษตร ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากภายในเพื่อสร้างเกษตรกรให้มีกระบวนการคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลจนเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งผลต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปศักยภาพองค์กรภาครัฐ โดยมี อกม. ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่รัฐด้านการเกษตรในภารกิจที่ไม่ซับซ้อน เป็ตัวแทนภาครัฐในระดับชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ให้องค์กรมีเจ้าหน้าที่ไม่มากแต่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดภาระทางการเงินการคลังของภาครัฐในการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรให้ครอบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ (ฉบับปรับปรุงเดือนสิงหาคม ๒๕๖๓)

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ ศึกษาบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ภารกิจค่างาน และคุณค่าของงานจากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครหมู่บ้าน รวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอาสาสมัครของหน่วยงานราชการอื่น

๑.๒.๒ ศึกษาแนวทางการกำหนดให้มีค่าป่วยการแก่อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

๑.๒.๓ ศึกษาความคุ้มค่าของการจ่ายค่าป่วยการ และแนวทางการสนับสนุนค่าป่วยการให้แก่อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

๑.๒.๔ จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนางานอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

๑.๓.๑ วิธีการศึกษาและเก็บข้อมูล

๑) จัดการประชุมคณะทำงานพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเพื่อรวบรวมข้อมูลจากการประชุม การแถลงข้อเท็จจริงหรือการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาสมัครแนวทางการเบิกจ่ายงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอื่น ๆ และหน่วยงานภาครัฐ

๒) รวบรวมข้อมูลหัตถ์ภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกสารวิชาการ และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ภารกิจ ค่างานและค่าป่วยการของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๓) วิเคราะห์ความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นต่อภาคเกษตร สังคม เศรษฐกิจ และการขับเคลื่อนนโยบายด้านการบริหารระดับต่าง ๆ ของประเทศไทย จากการสนับสนุนให้มีการจ่ายค่าป่วยการแก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๔) วิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนางานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๑.๓.๒ ระยะเวลาการศึกษา ระหว่างเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน ๒๕๖๓

๑) จัดการประชุมและเก็บรวบรวมข้อมูล เดือนสิงหาคม ๒๕๖๓

๒) จัดทำร่างรายงานผลการศึกษาแล้วเสร็จ เดือนสิงหาคม ๒๕๖๓

(สัปดาห์ที่ ๔)

๓) นำเสนอคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ เดือนกันยายน ๒๕๖๓

๔) หน่วยงานชี้แจงเพิ่มเติมต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓

๓) แก้ไขและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนนำข้อเสนอแนะจากรายงานผลการศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ไปใช้ในการขับเคลื่อนงานอาสาสมัครเกษตรได้ต่อไป

หน้าว่าง

บทที่ ๒

การบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน อาสาสมัครประเภทอื่น ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หรือตัวย่อ อกม. คืออาสาสมัครเกษตรที่ได้รับการคัดเลือกจากอาสาสมัครเกษตรด้านต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เป็นตัวแทนในระดับหมู่บ้าน อกม.เป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ในพื้นที่ รวมถึงบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชนทำให้การพัฒนาเชิงพื้นที่มีโอกาสประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย แผนปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจในด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และด้านความเท่าเทียมและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

๒.๑ บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๒.๑.๑ ความเป็นมา

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เป็นภาคประชาชนที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของส่วนราชการตามภารกิจของแต่ละกรมในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและงานด้านการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งยังมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ปัจจุบันหลายภาคส่วนมีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนงานตามภารกิจของกระทรวงและกรมต่าง ๆ เช่น งานอาสาสมัครสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุข งานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ งานอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนของกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น จากการรายงานของคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ พบว่า ประเทศไทยมีอาสาสมัครกระจายอยู่ในส่วนราชการ ๑๓ กระทรวง ๔๙ กรม/สำนักงาน จำนวนประมาณ ๘,๐๐๖,๓๓๐ คน เพื่อช่วยปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่ช่วยยกระดับ เสริมสร้างความมีน้ำใจและการช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะการทำงานที่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด

สำหรับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเกษตรกรรม การจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบชลประทาน การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร การส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ ตลอดจนกระบวนการผลิตนั้น จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ อาสาสมัครภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงนับได้ว่าเป็นกำลังสำคัญอย่างมากต่อการปฏิบัติราชการภายใต้หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งอาสาสมัครเกษตรภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ภารกิจและกรมที่อาสาสมัครนั้น ๆ สังกัดอยู่ โดยมีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขา และเป็นเกษตรกรที่มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ๑) เป็นผู้จัดเก็บข้อมูล

ต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานในระดับชุมชนให้แก่ส่วนราชการ เช่น สถิติการเกษตร และข้อมูลเพื่อการวางแผน ควบคุมการส่งน้ำในพื้นที่เพาะปลูก ๒) ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่คนในพื้นที่ ๓) เป็นผู้ประสานงาน ให้บริการด้านการเกษตรและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการเกษตรระหว่างส่วนราชการกับประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอาสาสมัครเกษตรเพื่อปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จำนวน ๑๖ สาขา รวมจำนวนอาสาสมัครเกษตร ๒๔๐,๑๗๙ ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓) ดังนั้น เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรที่มีอยู่หลากหลายสาขา ได้ผนึกกำลังเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของเกษตรกร แต่การปฏิบัติงาน ในเชิงบูรณาการตามระเบียบดังกล่าว ยังขาดผู้ประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรทั้งหมด ทุกสาขา ภายในหมู่บ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญให้มีผู้แทนอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านละ ๑ คน เรียกว่า “อาสาสมัครเกษตร หมู่บ้าน (อกม.)” ที่คัดเลือกจากอาสาสมัครเกษตรทุกสาขาที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ประสาน เชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ เกษตรกรในหมู่บ้านและการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาการเกษตรตามภารกิจของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ในหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับคัดเลือกมาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จำนวน ๗๕,๑๕๕ คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓)

๒.๑.๒ ความสำคัญของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมกลไกของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในการ พัฒนาภาคเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก โดยดำเนินนโยบายเพื่อสร้างผู้นำชุมชน ยกย่อง ประชาชนชาวบ้านเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพลังสำคัญในการจัดการปัญหา พัฒนาตนเองและจัดการ ชุมชน ส่งเสริมการสร้างพลังทางสังคม ภาคีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง (คำแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรี ต่อรัฐสภา, ๒๕๖๒)

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านการเกษตรในฐานะ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้รู้จักพื้นที่และมีความเข้าใจเกษตรกร รู้ปัญหา และศักยภาพในการพัฒนาภาคการเกษตรของแต่ละหมู่บ้านเป็นอย่างดี เป็นผู้ได้รับความไว้วางใจทั้งจาก เกษตรกร อาสาสมัครเกษตร (อกช.) สาขาต่าง ๆ และจากทางราชการให้เป็นผู้แทนกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการเชื่อมประสานการปฏิบัติงานในรูปแบบประชารัฐ กับหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ภาคีเครือข่ายการเกษตร ซึ่งตามระเบียบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้ อกม. เป็นบุคคลเป้าหมายในการพัฒนา โดยผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น อกม. ต้องเป็นเกษตรกร ปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรม จึงสามารถ ถอดบทเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างและเกษตรกรในพื้นที่ได้ในการเรียนรู้และนำไปขยายผล นอกจากนี้ มีจุดแข็งของ อกม. คือ เรื่องความเข้าใจและเข้าถึงสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ในพื้นที่รวมถึง บริบทเฉพาะของแต่ละชุมชน ทำให้การพัฒนาเชิงพื้นที่มีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น ดังนั้น การปฏิบัติงานของ อกม. จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกร ชุมชน และประเทศชาติ นอกจากนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของ อกม. ยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนในการ บริหารจัดการภาครัฐที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยและเป็นกลไก ขับเคลื่อนให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

๒.๑.๓ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของ ออภ. ไว้ ๕ บทบาท ครอบคลุมงานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน คือ บทบาทที่ ๑ การจัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูลพื้นฐาน บทบาทที่ ๒ การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับหมู่บ้าน บทบาทที่ ๓ การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหา ของเกษตรกร บทบาทที่ ๔ การติดตามสถานการณ์การเกษตรและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน และบทบาทที่ ๕ การปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอความช่วยเหลือจาก ๕ บทบาทข้างต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดภารกิจของ ออภ. ไว้ในคู่มือ การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ฉบับปี ๒๕๖๐ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๐) โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ ๑)

๑) จัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้านทำหน้าที่ สํารวจ จัดเก็บ และรายงานข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรของหมู่บ้าน ได้แก่ การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) รายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายตำบล (แบบ รต.) รายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายอำเภอ (แบบ รอ.) สถานการณ์การเกษตร และข้อมูลอื่น ตามที่ได้รับการมอบหมาย

๒) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับหมู่บ้านทำหน้าที่ประสานงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้านตั้งแต่ การรวบรวมปัญหา ร่วมประชุมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เสนอแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้านต่อศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกด.) และติดตามผลการดำเนินงานตามแผน

๓) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร และการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกร ได้แก่ การเป็นวิทยากร การประสานเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของหมู่บ้าน เช่น การจัดทำ แปลงทดสอบ แปลงส่งเสริม แปลงขยายพันธุ์ในหมู่บ้าน เป็นต้น ประสานงานแก้ไขปัญหาทางการเกษตรในหมู่บ้าน โดยการสำรวจรายงานและดำเนินการหรือประสานเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร

๔) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เฝ้าระวังการเกิดภัยธรรมชาติและสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการสำรวจ แปลงพยากรณ์แจ้งเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืชแก่เกษตรกร ร่วมติดตามสำรวจรายงานความเสียหาย รายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕) ปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวง เกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ โดยทำหน้าที่

๕.๑) เป็นผู้สื่อข่าวเกษตรประจำหมู่บ้าน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ งานหรือ โครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในหมู่บ้านหรือชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมและการแจ้งเตือนภัย ธรรมชาติ ผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านหรือชุมชน

๕.๒) ภารกิจอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๑ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

บทบาทหน้าที่ ^{๑/}	ภารกิจของ อกม. ^{๒/}
๑. จัดเก็บรวบรวมและรายงาน ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร ของหมู่บ้าน	๑. การสำรวจสถานะการผลิตทางการเกษตรรายเดือน ๒. การสำรวจโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรและให้คำแนะนำ แก่เกษตรกร เช่น แหล่งน้ำ คุณภาพดิน เป็นต้น ๓. ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ในการประสานงานประชาสัมพันธ์ และการตรวจสอบการขึ้นทะเบียนเกษตรกร
๒. ร่วมกิจกรรมการหมู่บ้านและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับหมู่บ้าน	๑. ร่วมเป็นคณะกรรมการ ศบกด. ศพก. และ ศพก.เครือข่าย ๒. ร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ๓. ร่วมในคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
๓. ประสานงานในการถ่ายทอด ความรู้และการแก้ไขปัญหา ด้านการเกษตรและการ สหกรณ์ของเกษตรกรใน หมู่บ้าน	๑. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดทำแผนการผลิตของเกษตรกร ๒. เป็นเกษตรกรต้นแบบในงานส่งเสริมการเกษตร ๓. ทำหน้าที่ประสานกลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ด้านการเกษตร ๔. เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตร (T&V System)
๔. ติดตามสถานการณ์การเกษตร ในหมู่บ้าน และรายงาน เหตุการณ์ฉุกเฉินต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง	๑. กรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่สำรวจตรวจสอบและรับรอง ความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร ๒. สำรวจและติดตามการระบาดศัตรูพืชรายเดือน ๓. เผื่อระวัง ติดตามสถานการณ์ ปัญหาการเกษตรในพื้นที่
๕. ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อ เกษตรกรและชุมชน หรือตามที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือ หน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ	๑. การประชาสัมพันธ์งานต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่มา : ^{๑/}ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓

^{๒/}กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

๒.๑.๔ โครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้มาจากประชุมคัดเลือกกันเองระหว่างอาสาสมัครเกษตรทุกประเภทที่มีในแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๑ คน เพื่อทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ เกษตรกร องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน อยู่ในวาระคราวละ ๔ ปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๐) การบริหารงานอาสาสมัครเกษตรได้มีการกำหนดกรอบโครงสร้างการบริหารงาน โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้มีตัวแทนของอาสาสมัครเกษตรทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กับอาสาสมัครเกษตรในระดับต่าง ๆ ตามที่ระเบียบนี้กำหนด ๒) เพื่อให้มีระบบการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอาสาสมัครเกษตรในทุกระดับให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอด แนะนำช่วยเหลือเกษตรกรในท้องถิ่นและช่วยเหลือการปฏิบัติงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด้านต่าง ๆ ได้ ๓) เพื่อสร้างระบบเครือข่ายการประสานงานการพัฒนาทักษะ ตลอดจนการแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตร หรือสหกรณ์ให้แก่อาสาสมัครเกษตร ๔) เพื่อสร้างระบบ การบริหารงานของอาสาสมัครเกษตรภายใต้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นไป ในแนวทางเดียวกันและมีเอกภาพ โดยโครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ โครงสร้างการบริหารงานภาครัฐ และโครงสร้างการบริหารงานภาคเกษตรกร ดังนี้

๑) โครงสร้างการบริหารงานภาครัฐ ประกอบด้วย ๒ ระดับ ได้แก่

๑.๑) ระดับกระทรวง มีคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.)

โดยในระดับกระทรวง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมายเป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นรองประธานกรรมการ และรองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการกองพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร และผู้อำนวยการสำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ให้ปลัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์แต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร มีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

ก. กำหนดนโยบาย กรอบทิศทาง แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์

ข. กำหนดสิทธิประโยชน์ตอบแทนให้แก่อาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์

ค. เสนอแนะปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำหนดระเบียบ ประกาศหลักเกณฑ์ วิธีดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์

ง. ประสานงานกับภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมอาสาสมัครเกษตรบรรลุวัตถุประสงค์

จ. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำนโยบาย กรอบทิศทางและแนวทาง ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรไปสู่การปฏิบัติ

ฉ. ติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตร และคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบนี้ ให้เป็นไปตามนโยบาย กรอบทิศทาง และแนวทาง ที่คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกำหนด

๒.๑.๕ กระบวนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในพื้นที่

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้กำหนดกระบวนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในพื้นที่ไว้ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ จนถึงระดับจังหวัด โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ระดับหมู่บ้าน

๑.๑) อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ต้องปฏิบัติงานให้ครบตามบทบาทภารกิจตามระเบียบและประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีแนวทาง ดังนี้

๑.๒) ให้ปฏิบัติงานด้วยระบบเครือข่ายการปฏิบัติงานของ อกม. โดยยึดหลัก ดังนี้

ก. เครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน อกม. ต้องกระจายครอบคลุมที่ตั้งครัวเรือนเกษตรกรในหมู่บ้านเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

ข. เครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน อกม. ให้มาจากอาสาสมัครสาขาการเกษตรต่าง ๆ ๑๖ สาขา ที่มีในหมู่บ้าน (อกษ.) หรือเกษตรกรผู้นำในหมู่บ้านหรือเกษตรกรจิตอาสาและที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกับ อกม. ได้

๑.๓) กำหนดให้มีจุดนัดพบ ณ ที่ทำการ อกม. ร่วมกับการใช้ระบบการสื่อสารทางไกลเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างเกษตรตำบลกับ อกม. ระหว่าง อกม. กับเครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน และระหว่าง อกม. กับ อกม. (โทรศัพท์, โลน, เฟซบุ๊ก, อีเมล)

๑.๔) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องการข้อมูลย้อนกลับ ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านหอกระจายข่าวของผู้ใหญ่บ้าน

๒) ระดับตำบล

ระดับตำบลจะมีคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรตำบล เรียกโดยย่อว่า อกษ.ต. ประกอบด้วย อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคน เป็นกรรมการ และที่ปรึกษาจำนวนสองคน โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในตำบลประชุมคัดเลือกประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในตำบลนั้น จำนวนสองคนเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

๑.๑) กำหนดให้ตำบลที่มีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ใช้ ศพก. เป็นจุดนัดพบ อกม. ส่วนตำบลที่ไม่มี ศพก. ให้ใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) หรือศูนย์ช่วยเกษตรกรประจำตำบล (ศชก.) หรือศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) หรือศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) เป็นจุดนัดพบของ อกม. ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ของในตำบลนั้น ๆ

๑.๒) ใช้เวทินัดพบ อกม. เป็นช่องทางการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร การวางแผน การปฏิบัติงานและการติดตามความก้าวหน้าในระดับตำบลระหว่างอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกลไกการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐกับอาสาสมัครเกษตร

๓) ระดับอำเภอ

ระดับอำเภอจะมีคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรอำเภอ เรียกโดยย่อว่า อกษ.อ. ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรตำบลในอำเภอนั้นคณะละหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคนเป็นกรรมการ และที่ปรึกษาจำนวนสองคน โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง

คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรในอำเภอประชุมคัดเลือกประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในอำเภอเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

๓.๑) ใช้เวทีการประชุมประจำเดือนสำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นช่องทางในการรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานและการรับทราบ เพื่อนำผลจากการประชุมประจำเดือนสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อแจ้งให้ อภษ.ต. และ อภษ. ปฏิบัติและติดตามความก้าวหน้า

๓.๒) ใช้คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรอำเภอ (อภษ.อ.) เป็นกลไกการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐกับอาสาสมัครเกษตร

๔) ระดับจังหวัด

ระดับจังหวัดจะมีคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด เรียกโดยย่อว่า อภษ.จ. ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรอำเภอในจังหวัดนั้นคณะละหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคนเป็นกรรมการ และที่ปรึกษาจำนวนสองคน โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัดในส่วนของอาสาสมัครให้ประชุมคัดเลือกประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในอำเภอเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

๔.๑) อาสาสมัครเกษตรจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรจังหวัดเพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการกับหน่วยงานภาคีในจังหวัด

๔.๒) ใช้คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรจังหวัด (อภษ.จ.) เป็นกลไกการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับอาสาสมัครเกษตรภายในจังหวัด

๔.๓) ใช้เวทีการประชุมประจำเดือนสำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นช่องทางในการบูรณาการงานกับกลุ่ม/ฝ่าย ภายในสำนักงานเกษตรจังหวัด โดยกำหนดหัวข้อเรื่องอาสาสมัครเกษตรไว้ในระเบียบวาระการประชุมทุกครั้งเพื่อติดตามความก้าวหน้าและมอบหมายงานให้ อภษ. ปฏิบัติ

๒.๒ บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขา และเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ รวม ๑๖ สาขา ซึ่งมีการเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ คุรุบัญญัติอาสาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ หมอдинอาสาของกรมพัฒนาที่ดิน ประมงอาสาของกรมประมง เศรษฐกิจกิจการเกษตรอาสาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ครูยางอาสาของการยางแห่งประเทศไทย อาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เฉพาะจังหวัดชายแดนใต้) อาสาสมัครสหกรณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ อาสาปศุสัตว์ของกรมปศุสัตว์ อาสาสมัครฝนหลวงของกรมฝนหลวงและการบินเกษตรอาสาสมัครชลประทานของกรมชลประทาน Q อาสาของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สารวัตรเกษตรอาสาของกรมวิชาการเกษตร เกษตรหมู่บ้านของกรมส่งเสริมการเกษตร ชาวนาอาสาของกรมการข้าว และหม่อนไหมอาสาของกรมหม่อนไหม จากข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สรุปได้ดังนี้

๒.๒.๑ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตร โดยบทบาทภารกิจของ อภษ. ทั้ง ๕ บทบาท ตามข้อ ๒.๑.๓ ครอบคลุมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรทั้ง ๑๖ สาขาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตร ๑๖ สาขา ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่	อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๑	ครูบัญชีอาสา (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นตัวแทนของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยประสานกับผู้แทนของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในระดับจังหวัด เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานถ่ายทอดความรู้ และการติดตามประเมินผล - เป็นวิทยากร/วิทยากรผู้ช่วยในการถ่ายทอดความรู้ด้านบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรประชาชนและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ - สร้างเครือข่ายในแต่ละชุมชน/ตำบลในแต่ละชุมชน/ตำบลในแต่ละจังหวัดได้อย่างเป็นระบบ - มีการติดต่อสื่อสารพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากครูบัญชีของแต่ละจังหวัด และระดับภาค
๒	หมอดินอาสา (กรมพัฒนาที่ดิน)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ - เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสา ในระดับที่เกี่ยวข้อง - เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน - เป็นผู้รับและ/หรือแจ้งข่าวสาร ข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหา สืบหาข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดิน ได้รับทราบ - เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ - เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวนสมาชิกกลุ่มละ ๕๐ คน - เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ - รายงานผลการปฏิบัติงานให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ

ที่	อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๓	ประมงอาสา (กรมประมง)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่กรมประมงในการปฏิบัติงานในพื้นที่ - ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการประมงในพื้นที่ - สำรวจข้อมูลผลผลิต การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำในชุมชน - ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่กรมประมง
๔	เศรษฐกิจการเกษตรอาสา (สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร)	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจข้อมูลการเกษตร - รายงานภาวะการผลิต การตลาดและราคาสินค้าเกษตรในพื้นที่ - รายงานสถานการณ์การผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ - เผยแพร่ประชาสัมพันธ์บทบาท ภารกิจของสำนักงาน
๕	ครูยางอาสา (การยางแห่งประเทศไทย)	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการของการยางแห่งประเทศไทย ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนทราบและเข้าร่วมกิจกรรม - ประสานงานเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของการยางแห่งประเทศไทย ในด้านต่าง ๆ - ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และเทคโนโลยีด้านการพัฒนายางพาราแก่เกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบ - สำรวจข้อมูล รวบรวมปัญหา สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายางพารา ติดตามสถานการณ์ยางพาราและเหตุการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่รายงานต่อการยางแห่งประเทศไทย
๖	อาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรกรม (สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรกรม)	<ul style="list-style-type: none"> - เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมข่าวสารของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรกรม ถ่ายทอดความรู้ให้คำปรึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร - ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในพื้นที่ และปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย
๗	อาสาสมัคร เกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์) เฉพาะจังหวัดชายแดนใต้	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานและติดตามเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับตำบลที่รับผิดชอบ - ประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกร และอาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ - ประชาสัมพันธ์งาน/โครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ - แจกข้อมูล/ข่าวสารด้านการเกษตรและสหกรณ์ และแจ้งเตือนภัยธรรมชาติ ให้แก่เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

ที่	อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๘	อาสาสมัครสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร
๙	อาสาปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์)	<ul style="list-style-type: none"> - เผยแพร่ข้อมูล/องค์ความรู้ อุดมการณ์สหกรณ์ รายงานปัญหา ความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่ - ปรับปรุงข้อมูลทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์ โดยมีการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายครัวเรือน จำนวนปศุสัตว์ ถ่ายภาพและเก็บ พิกัดที่ตั้งฟาร์ม - ให้บริการผสมเทียม เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการผสมเทียม ดูแลสุขภาพสัตว์เพื่อแก้ปัญหาระบบสืบพันธุ์ - ฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด - เฝ้าระวังโรค ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคในพื้นที่ พร้อมทั้ง เก็บตัวอย่าง ลงข้อมูลประวัติสัตว์และส่งตัวอย่างตรวจ - จัดเก็บข้อมูลสัตว์และเครือข่ายสัตว์พันธุ์ดีกรมปศุสัตว์ - สำรวจและบันทึกข้อมูลโค-กระบือในโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ จัดตั้งศูนย์รับแจ้งโรคระบาดและประสานงานเกี่ยวกับการปศุสัตว์ - ประสานการขับเคลื่อนตามนโยบายรัฐบาล และประสานงานเกี่ยวกับการปศุสัตว์ - สำรวจพันธุ์พืชอาหารสัตว์ และวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น - เป็นเกษตรกรตัวอย่างด้านการเลี้ยงปศุสัตว์ในพื้นที่ - รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะตามแบบฟอร์ม ที่กำหนด
๑๐	อาสาสมัคร ฝนหลวง (กรมฝนหลวง และการบินเกษตร)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติงานตามนโยบายของกรมฝนหลวงและการบินเกษตร - เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานหรือโครงการของกรมฝนหลวงและการบินเกษตร จัดการณรงค์และให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจปฏิบัติการฝนหลวง ตามแนวทางที่กรมฝนหลวงและการบินเกษตรกำหนด - ประสานงานช่วยเหลือและให้ข้อเสนอแนะแก่กรมฝนหลวงและการบินเกษตร รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง และภัยพิบัตินั้น

ที่	อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๑๑	อาสาสมัคร ชลประทาน (กรมชลประทาน)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติงานตามคู่มือการดำเนินงานของอาสาสมัครฝนหลวงและขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการสำรวจความต้องการฝนหลวง รวบรวมข้อมูลปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ที่รับผิดชอบและรายงานทางช่องทางการติดต่อสื่อสารต่าง ๆ - ร่วมปฏิบัติการฝนหลวงเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมและสมัครใจ - ในการปฏิบัติงานทั่วไป อาสาสมัครชลประทานจะต้องบันทึกการทำงานประจำวัน - ช่วยผู้นำองค์กรผู้ใช้น้ำสำรวจและรวบรวมความต้องการเพาะปลูกของเกษตรกรในช่วงก่อนถึงฤดูกาลเพาะปลูก - ร่วมประชุมในการวางแผนกำหนดพื้นที่เพาะปลูกก่อนเริ่มฤดูกาลส่งน้ำ ช่วยกำหนดพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับน้ำต้นทุนที่มี และช่วยติดตามการส่งน้ำชลประทานในขอบเขตกลุ่มผู้ใช้น้ำของชลประทาน รวมทั้งช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวการส่งน้ำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานทราบ - ช่วยผู้นำองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานในการกำหนดวันทำกิจกรรมการบำรุงรักษา และประสานงานให้ผู้ใช้น้ำชลประทานร่วมกันขุดลอกคูส่งน้ำ และบันทึกข้อมูลผลการดำเนินงาน - ช่วยสอดส่องดูแลอาคารชลประทาน ไม่ให้ผู้ใดมาทำลายให้ได้รับความเสียหาย หากพบความเสียหายเกิดขึ้นให้รีบแจ้งผู้นำองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานหรือเจ้าหน้าที่ชลประทานโดยเร็ว - ช่วยติดตามระดับน้ำในคลอง คูส่งน้ำ และช่วยเปิดปิดอาคารควบคุมน้ำให้เป็นไปตามที่ได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ชลประทานเพื่อให้เป็นไปตามแผนการส่งน้ำกรณีเกิดเหตุผิดปกติ - ช่วยผู้นำองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานสำรวจพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตทางการเกษตรหลังสิ้นสุดฤดูกาลเพาะปลูก - ช่วยประชาสัมพันธ์ ติดตามและรายงานสภาพน้ำเมื่อเกิดภาวะภัยแล้งและอุทกภัย โดยเมื่อพบเห็นต้องรีบรายงานให้เจ้าหน้าที่ชลประทานทราบโดยเร็ว และช่วยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชลประทานในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจนเสร็จสิ้นภารกิจ

ที่	อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๑๒	Q อาสา (สำนักงานมาตรฐาน สินค้าเกษตรและ อาหารแห่งชาติ)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และข่าวสารด้านมาตรฐานสินค้าเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่ - เป็นที่ปรึกษาด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร มีความสามารถในการตรวจประเมินเบื้องต้น และให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนการปฏิบัติให้สอดคล้องตามเกณฑ์ของมาตรฐานสินค้าเกษตร
๑๓	สารวัตรเกษตรอาสา (กรมวิชาการเกษตร)	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และให้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี และประชาสัมพันธ์งานนโยบายในรูปแบบของสารวัตรเกษตรอาสา รวมทั้งสามารถแจ้งเบาะแสหากพบการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติ ปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ และแก้ไข พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ และแก้ไขและพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และแก้ไข
๑๔	เกษตรหมู่บ้าน (กรมส่งเสริมการเกษตร)	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาการเกษตรของหมู่บ้าน เพื่อผลักดันเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล (เกษตรตำบล) และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - ชักชวน กระตุ้นให้เกษตรกรหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยกันทำกิจกรรมในการพัฒนาการเกษตรในหมู่บ้าน ตลอดจนมีโอกาสร่วมกันทำงานตามแผนงานที่กำหนด - แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข่าวสาร และความรู้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลเป็นประจำ - ช่วยกระจายข่าว ข่าวสาร ความรู้และข้อมูลที่จำเป็นของทางราชการ ที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลไปยังเกษตรกรรายอื่น ๆ และกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่น ๆ นำไปปฏิบัติ - เป็นวิทยากร เผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตร และประสบการณ์ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้าน - ช่วยสำรวจ/เก็บข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการทำงานด้านส่งเสริมการเกษตร - ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรภายในหมู่บ้าน

ที่ อาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานรับผิดชอบ)	บทบาทหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
๑๕ ชาวนาอาสา (กรมการข้าว)	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือโครงการของกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน รวมทั้งให้ข้อมูลและแจ้งเตือนภัยธรรมชาติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ประสานงาน ช่วยเหลือ ให้ข้อเสนอแนะแก่กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและสหกรณ์ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น - ถ่ายทอดความรู้ด้านข้าว รวมถึงการให้คำแนะนำ คำปรึกษาด้านการเกษตรและการสหกรณ์แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง - ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน หรือตามโครงการข้าวหรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ
๑๖ หม่อนไหมอาสา (กรมหม่อนไหม)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นศูนย์กลางในการรับทราบข่าวสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการของกรมหม่อนไหมให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เข้าร่วมกิจกรรม - เป็นศูนย์กลางในการแจ้งเตือนภัยธรรมชาติ และสถานการณ์ฉุกเฉินแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ประสานงาน ช่วยเหลือ ให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนรับปัญหาด้านหม่อนไหมจากเกษตรกรในพื้นที่มาเสนอต่อเจ้าหน้าที่กรมหม่อนไหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านหม่อนไหมในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น - ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาด้านหม่อนไหม - ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมด้านหม่อนไหมและจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาฯด้านหม่อนไหม

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

๒.๒.๒ ความซ้ำซ้อนด้านบทบาท/หน้าที่/ภารกิจ ของอาสาสมัครเกษตรทั้ง ๑๖ สาขา มีความซ้ำซ้อน จำนวน ๓ ด้าน คือ ๑) ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และระหว่าง อกษ. ในสาขาเดียวกันมี อกษ.ปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน จำนวน ๑๓ สาขา ๒) ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลด้านการเกษตรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มี อกษ. ปฏิบัติหน้าที่

ซ้ำซ้อนกัน จำนวน ๑๕ สาขา ๓) ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัดมอบหมาย และสนับสนุนภารกิจตามที่ร้องขอ ประกอบด้วย ด้านการสำรวจรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมี อกษ. ปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน จำนวน ๑๐ สาขา และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้มี อกษ. ปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน จำนวน ๑๒ สาขา (ตารางที่ ๓)

๒.๒.๓ ความซ้ำซ้อนด้านตัวบุคคล กรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการวิเคราะห์ภารกิจและความซ้ำซ้อนด้านตัวบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น อกษ. ในจำนวน ๑๖ สาขา และเป็น อกม. ไปพร้อมกันด้วย พบว่า มี อกษ. สาขาเกษตรหมู่บ้านในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรเป็น อกม. ร้อยละ ๙๘.๖๐ รองลงมา ได้แก่ หมอдинอาสา ที่เป็น อกม. ร้อยละ ๑๙.๑๓ และอาสาปศุสัตว์ ที่เป็น อกม. ร้อยละ ๗.๙๓

นอกจากนี้ อกษ. ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ อกษ. เพียงสาขาเดียวจำนวน ๒๐๒,๓๖๖ ราย จากจำนวน อกษ. ทั้งหมด ๒๓๘,๘๗๘ ราย และยังพบว่า อกษ. จำนวนมากปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน ตั้งแต่ ๒ - ๘ สาขา โดยปฏิบัติหน้าที่ซ้อน ๒ สาขา จำนวน ๓๑,๐๓๑ ราย จำนวน ๓ สาขา ๔,๔๔๗ ราย และซ้ำซ้อนมากที่สุด ๘ สาขา จำนวน ๒ ราย (ตารางที่ ๔ และ ๕)

ตารางที่ ๓ ความซ้ำซ้อนด้านภารกิจของอาสาสมัครเกษตรกร (อกษ.) ๑๖ สาขา

ที่	ภารกิจ	จำนวน อกษ. ๑๖ สาขา ที่มีภารกิจเหมือนกัน	หน่วยงานต้นสังกัด
๑	การสำรวจและจัดเก็บ ข้อมูลการเกษตร	๑๐/๑๖	กรมพัฒนาที่ดิน/กรมประมง/กรมปศุสัตว์/ กรมฝนหลวงและการบินเกษตร/การยาง แห่งประเทศไทย/สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว/ กรมหม่อนไหม
๒	การสำรวจและรวบรวม ความต้องการใช้น้ำ	๑/๑๖	กรมชลประทาน
๓	รายงานภาวะการผลิต การตลาด	๑/๑๖	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
๔	ร่วมจัดทำแผนพัฒนา การเกษตร	๑/๑๖	กรมส่งเสริมการเกษตร
๕	ร่วมประชุมวางแผนกำหนด พื้นที่ใช้น้ำ	๑/๑๖	กรมชลประทาน

ที่	ภารกิจ	จำนวน อกษ. ๑๒ สาขา ที่มีภารกิจเหมือนกัน	หน่วยงานต้นสังกัด
๖	วิทยาการถ่ายทอดความรู้	๑๒/๑๖	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์/กรมพัฒนาที่ดิน/ กรมส่งเสริมสหกรณ์/การยางแห่งประเทศไทย/ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/สำนักงาน การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม/สำนักงาน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กรมส่งเสริม การเกษตร/กรมการข้าว/กรมวิชาการเกษตร/ กรมหม่อนไหม/สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ
๗	ประสานงานเกษตรกร และเจ้าหน้าที่	๑๓/๑๖	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์/กรมพัฒนาที่ดิน/ กรมฝนหลวงและการบินเกษตร/กรมส่งเสริม สหกรณ์/กรมชลประทาน/การยาง แห่งประเทศไทย/สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม/สำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์/กรมส่งเสริมการเกษตร/ กรมการข้าว/กรมวิชาการเกษตร/ กรมหม่อนไหม/สำนักงานมาตรฐานสินค้า เกษตรและอาหารแห่งชาติ
๘	เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล	๑๕/๑๖	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์/กรมพัฒนาที่ดิน/ กรมประมง/กรมปศุสัตว์/กรมฝนหลวง และการบินเกษตร/กรมส่งเสริมสหกรณ์/ กรมชลประทาน/การยางแห่งประเทศไทย/ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/สำนักงาน การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม/สำนักงาน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กรมส่งเสริม การเกษตร/กรมการข้าว/กรมวิชาการเกษตร/ กรมหม่อนไหม
๙	ติดตามระดับน้ำและเปิดปิด อาคารควบคุมน้ำ	๑/๑๖	กรมชลประทาน
๑๐	ให้คำแนะนำการเข้าสู่ มาตรฐาน GAP	๑/๑๖	สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร แห่งชาติ
๑๑	บริการผสมเทียม ฉีดวัคซีน เฝ้าระวังโรคสัตว์	๑/๑๖	กรมปศุสัตว์

ที่	ภารกิจ	จำนวน อกษ. ๑๖ สาขา ที่มีภารกิจเหมือนกัน	หน่วยงานต้นสังกัด
๑๒	แจ้งเบาะแสการกระทำตาม พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ และแก้ไข พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ และแก้ไข และพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และแก้ไข	๑/๑๖	กรมวิชาการเกษตร

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

ตารางที่ ๔ สัดส่วนการเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ

ที่	สาขาอาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานที่รับผิดชอบ)	จำนวนอาสาสมัคร อกษ. (ราย)	จำนวนที่ซ้ำกับ อกษ. (ราย)	ร้อยละของ ความซ้ำซ้อนกับ อกษ.
๑.	ครูบัญชีอาสา (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์)	๗,๓๔๒	๙๓๙	๑.๒๕
๒.	หมอดินอาสา (กรมพัฒนาที่ดิน)	๗๗,๖๗๕	๑๔,๓๗๕	๑๙.๑๓
๓.	ประมงอาสา (กรมประมง)	๘,๐๖๐	๑,๒๓๗	๑.๖๕
๔.	เศรษฐกิจการเกษตรอาสา (สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร)	๙๐๔	๒๖๕	๐.๓๕
๕.	ครูยางอาสา (การยางแห่งประเทศไทย)	๓,๗๙๕	๓๙๕	๐.๕๓
๖.	อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม (สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม)	๓,๓๕๐	๔๒๙	๐.๕๗
๗.	อาสาสมัคร เกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์) เฉพาะจังหวัดชายแดนใต้	๒๘๙	๑๑๐	๐.๑๕

ที่	สาขาอาสาสมัครเกษตร (หน่วยงานที่รับผิดชอบ)	จำนวนอาสาสมัคร อกษ. (ราย)	จำนวนที่เข้ากับ อกม. (ราย)	ร้อยละของ ความซ้ำซ้อนกับ อกม.
๘.	อาสาสมัครสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)	๒,๓๗๑	๓๒๒	๐.๔๓
๙.	อาสาปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์)	๕๕,๕๗๓	๕,๙๖๒	๗.๙๓
๑๐	อาสาสมัครฝนหลวง (กรมฝนหลวงและการบินเกษตร)	๓,๕๙๔	๗๗๓	๑.๐๓
๑๑	อาสาสมัครชลประทาน (กรมชลประทาน)	๒,๘๕๙	๓๓๑	๐.๔๔
๑๒	Q อาสา (สำนักงานมาตรฐานสินค้า เกษตรและอาหารแห่งชาติ)	๒๐๙	๕๕	๐.๐๗
๑๓	สารวัตรเกษตรอาสา (กรมวิชาการเกษตร)	๖,๑๙๘	๑,๓๒๙	๑.๗๗
๑๔	เกษตรหมู่บ้าน (กรมส่งเสริมการเกษตร)	๑๐๗,๐๖๖	๗๔,๑๐๓	๙๘.๖๐
๑๕	ชาวนาอาสา (กรมการข้าว)	๒,๒๔๒	๓๘๔	๐.๕๑
๑๖	หม่อนไหมอาสา (กรมหม่อนไหม)	๙๒๓	๓๔	๐.๐๕
รวมจำนวนราย (นับคนซ้ำ) ^{๑/}		๒๘๒,๔๕๐	๑๐๑,๐๔๓	
รวมจำนวนราย (ไม่นับคนซ้ำ) ^{๒/}		๒๓๘,๘๗๘	๗๕,๑๕๕	

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

หมายเหตุ ^{๑/} จำนวน อกษ. และอกม.ทุกราย โดยนับทุกสาขาที่ปฏิบัติงาน

^{๒/} จำนวน อกษ. และอกม. แบบไม่ซ้ำราย โดยใช้เลขบัตรประจำตัวประชาชนเป็นหลัก

ตารางที่ ๕ จำนวนอาสาสมัครเกษตรกรที่ปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนหรือปฏิบัติงานในหลายสาขา

จำนวนสาขา	จำนวนอาสาสมัครเกษตรกร (ราย)
๑	๒๐๒,๓๖๖
๒	๓๑,๐๓๑
๓	๔,๔๔๗
๔	๖๓๐
๕	๑๓๗
๖	๓๕
๗	๖
๘	๒
รวม	๒๓๘,๖๕๔

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

๒.๓ การกิจและค่าจ้างของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน และการเปรียบเทียบกับอาสาสมัครอื่น

๒.๓.๑ การคำนวณภารกิจและค่าจ้างของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

จากการศึกษารายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกร ย่อว่า คน.กษ. เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านไว้ จำนวน ๕ บทบาท รวม ๑๔ ภารกิจ ที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรกร พ.ศ.๒๕๖๓ พบว่า คน.กษ. ได้ให้ความเห็นชอบบทบาท ภารกิจอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน และค่าป่วยการอัตรา ๑,๐๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน จากการประเมินค่าจ้างจากการปฏิบัติงานของ ออกม. ได้ ๑๕ วัน เป็นเงิน ๓,๔๖๕ บาทต่อเดือนต่อการปฏิบัติงาน ๑๕ วัน โดยไม่นำค่าจ้างที่ร่วมปฏิบัติกับหน่วยงานอื่นมาคิดคำนวณ ได้แก่ ในบทบาทที่ ๒ ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ในภารกิจ ๒.๑ ร่วมเป็นคณะกรรมการ ศบทต. ศพก. และศพก. เครือข่าย ภารกิจ ๒.๒ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน และภารกิจ ๒.๓ ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บทบาทที่ ๓. ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหา ด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน ในภารกิจที่ ๓.๒ เป็นเกษตรกรต้นแบบในงานส่งเสริมการเกษตร และ ๓.๓ ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ด้านการเกษตร บทบาทที่ ๔ ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในภารกิจที่ ๔.๑ กรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่สำรวจตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตรโดยคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกร สรุปว่าค่าจ้างตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการต่าง ๆ ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านกับ ๑๕ วัน และคำนวณเป็นวงเงิน กรณีจ้างแรงงานภายนอกตามมูลค่าตลาด ตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำ ๓๑๕ บาท

ต่อวัน ตามประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๑๐) ข้อ ๑๐ ประกาศ ณ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๓ คำนวณเป็นค่าจ้างแรงงานกรณีจ้างปฏิบัติงาน เป็นเงิน ๓,๔๖๕ บาทต่อเดือนต่อการปฏิบัติงาน ๑๕ วัน (ตารางที่ ๖)

ตารางที่ ๖ บทบาทหน้าที่ ภารกิจและค่างานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

บทบาทหน้าที่	ภารกิจ	ปริมาณงาน/ความถี่ในการปฏิบัติงาน	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน/เดือน)	การคำนวณค่าป่วยการรายวัน
๑. จัดเก็บรวบรวม และรายงาน ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการเกษตร	๑.๑ การสำรวจภาวะการผลิตทางการเกษตรรายเดือน	๔ แปลง /ทุกเดือน (แปลงละ ๒ ชั่วโมง รวม ๘ ชั่วโมง ต่อเดือน)	๑ วัน	๓๑๕ บาท
	๑.๒ การสำรวจโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร	ทุกรอบการผลิต (เฉลี่ยเดือนละ ๑ วัน)	๑ วัน	๓๑๕ บาท
	๑.๓ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ในการประสานงาน และตรวจสอบการขึ้นทะเบียนเกษตรกร	รอบการผลิตพืช (เฉลี่ยสุ่มตรวจสอบ ๘ ราย/รอบการผลิตพืชแต่ละชนิด)	๒ วัน	๖๓๐ บาท
๒. ร่วมกับ คณะกรรมการ หมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ แผนพัฒนา การเกษตร ระดับหมู่บ้าน	๒.๑ ร่วมเป็นคณะกรรมการ ศบกต. ศพก. และศพก. เครือข่าย	๒ ครั้งต่อเดือน (อย่างน้อย ๒ ครั้ง ต่อเดือน)	๒ วัน	-
	๒.๒ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน	ทุกเดือน	๑ วัน	-
	๒.๓ ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในการจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน	ทุกสัปดาห์ (สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง รวม ๘ ชั่วโมง ต่อเดือน)	๑ วัน	-
๓. ประสานงาน ในการถ่ายทอด ความรู้และ แก้ไขปัญหา ด้านการเกษตร และการสหกรณ์ ของเกษตรกรใน หมู่บ้าน	๓.๑ เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ด้านการจัดทำแผนการผลิต ของเกษตรกร	ทุกเดือน	๑ วัน	๓๑๕ บาท
	๓.๒ เป็นเกษตรกรต้นแบบในงาน ส่งเสริมการเกษตร	ขึ้นกับโครงการ ในปีงบประมาณ	-	ไม่นำมา คำนวณ เพื่อไม่ให้เกิด การซ้ำซ้อน กับการ

บทบาทหน้าที่	ภารกิจ	ปริมาณงาน/ความถี่ในการปฏิบัติงาน	ระยะเวลาดำเนินการ (วัน/เดือน)	การคำนวณค่าป่วยการรายวัน
				เบิกจ่ายงบประมาณ
	๓.๓ ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ด้านการเกษตร	ขึ้นกับโครงการในงบประมาณ	-	-
	๓.๔ เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตร	ทุกสัปดาห์ (สัปดาห์ละ ๔ ชั่วโมง รวม ๑๖ ชั่วโมงต่อเดือน)	๒ วัน	๖๓๐ บาท
๔. ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔.๑ กรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่สำรวจตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร ๔.๒ สำรวจและติดตามการระบาดของศัตรูพืช ประมง ปศุสัตว์ รายเดือน ๔.๓ เฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์ ปัญหาการเกษตรในพื้นที่	ขึ้นกับการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ ทุกสัปดาห์ (สัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง รวม ๑๒ ชั่วโมงต่อเดือน) ทุกสัปดาห์ (สัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง รวม ๑๒ ชั่วโมงต่อเดือน)	ตามจำนวนครัวเรือนเกษตรกรและพื้นที่ความเสียหาย ๑.๕ วัน ๑.๕ วัน	- ๔๗๒.๕๐ บาท ๔๗๒.๕๐ บาท
๕. ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ	๕.๑ การประชาสัมพันธ์งานต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ทุกสัปดาห์ (สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง รวม ๘ ชั่วโมงต่อเดือน)	๑ วัน	๓๑๕ บาท
	รวม		๑๕ วัน	๓,๔๖๕ บาท

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

หมายเหตุ การคำนวณค่าป่วยการคิดเป็นรายวัน (๘ ชั่วโมง/วัน) ตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ๓๑๕ บาท

ตามประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๑๐) ข้อ๑๐

๒.๓.๒ การเปรียบเทียบภารกิจและค่างานกับอาสาสมัครอื่น

จากรายงานของคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาการดำเนินการของอาสาสมัครในท้องถิ่น สำนักนายกรัฐมนตรี พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีอาสาสมัครกระจายอยู่ใน ๑๓ กระทรวง ๔๔ กรมและสำนักงาน ซึ่งอาสาสมัครใช้ชื่อต่าง ๆ กันรวม ๑๐๑ ชื่อ มีจำนวน ๘,๐๐๖,๓๓๐ คน เพื่อช่วยปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ด้านความมีน้ำใจและการช่วยเหลือสังคมที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด ในรายงานฉบับนี้จะนำเฉพาะข้อมูลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กระทรวงสาธารณสุข นักบริหารชุมชน กระทรวงมหาดไทยและอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) มาเปรียบเทียบในประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านกฎหมายและระเบียบที่สำคัญ พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และนักบริหารชุมชนทั้งสองประเภทนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ออกระเบียบและประกาศเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน การกำหนดสิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ ตลอดจนได้กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบไว้แล้วอย่างชัดเจน ในขณะที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) มีเพียงระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ เพียงฉบับเดียวที่แก้ไขเพิ่มเติมให้มี อกม. มีสิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ ขณะนี้ยังไม่มีออกประกาศสำหรับการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการบริหารจัดการการเงินและการตรวจสอบ

๒) จำนวนอาสาสมัครจากข้อมูล ณ พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่า อสม. ๑,๐๓๙,๗๒๙ ราย สัดส่วน อสม. ๑ คนดูแลประชาชน ๑๐ คร่าวเรือน นักบริหารชุมชน ๑ คน ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงระยะยาว จำนวน ๕ - ๑๐ ราย ส่วนอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ข้อมูล ณ ปี ๒๕๖๓ มีจำนวน ๗๕,๑๕๕ ราย อกม. ๑ คนต่อ ๑ หมู่บ้าน เฉลี่ยดูแลเกษตรกร ๘๐ คร่าวเรือนเกษตรกร หรือสัดส่วน ๑ : ๘๐

๓) การอบรมพัฒนาบุคลากร พบว่า อสม. และนักบริหารชุมชนมีหลักสูตรและระยะเวลาการอบรมที่แน่ชัด ในขณะที่ อกม. ยังไม่มีหลักสูตรการอบรมให้ความรู้และการพัฒนา อกม. อย่างต่อเนื่อง พบเพียงการเรียก อกม. เข้ารับการอบรมเป็นครั้งคราวตามที่หน่วยงานจัดเท่านั้น

๔) หลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน อสม. ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่และการรายงานผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ส่วนนักบริหารชุมชนมีการกำหนดคุณลักษณะอย่างชัดเจน ขณะที่ อกม. มีการมอบหมายภารกิจให้ตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่ยังไม่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานและลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ

๕) ค่าตอบแทน ค่าป่วยการและสวัสดิการ พบว่า อสม. ได้รับค่าป่วยการคนละ ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน ได้สวัสดิการสิทธิในการลดค่ารักษาพยาบาลและค่าห้องในโรงพยาบาล นักบริหารชุมชนได้รับค่าป่วยการคนละ ๖,๐๐๐ บาทต่อเดือน ในขณะที่ อกม. ไม่ได้รับค่าป่วยการรายเดือนและสวัสดิการใด ๆ จากภาครัฐเลย

ตารางที่ ๗ ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างอาสาสมัครของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประเด็น	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	นักบริหารชุมชน/อาสาสมัคร บริหารท้องถิ่น	อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)
กฎหมายและระเบียบที่สำคัญ	<p>๑. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๔</p> <p>๒. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สิทธิได้รับค่าป่วยการในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๖๐</p> <p>๓. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สิทธิได้รับค่าป่วยการในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒</p>	<p>๑. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๖๒</p> <p>๒. ประกาศคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เรื่อง กำหนดสิทธิผู้สูงอายุมาตรา ๑๑ (๑๓) แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑</p> <p>๓. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖</p> <p>๔. ประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดกิจการที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการดูแล</p>	<p>๑. ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓</p> <p>หมวด ๕ สิทธิประโยชน์ (๖) ได้รับค่าป่วยการตามประกาศที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด</p>
จำนวนอาสาสมัคร	๑,๐๓๙,๗๒๙ ราย (ข้อมูล ณ ปี ๒๕๖๒)	-	๗๕,๑๕๕ ราย (ข้อมูล ณ ปี ๒๕๖๓)

ประเด็น	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	นักบริหารชุมชน/อาสาสมัคร บริหารท้องถิ่น	อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)
หน่วยงาน เจ้าภาพและ หน่วยงาน กำกับดูแล ในพื้นที่	๑. กระทรวงสาธารณสุข ๒. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ๓. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ๔. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต)	๑. กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ๒. กระทรวงมหาดไทย ๓. กระทรวงแรงงาน ๔. กระทรวงศึกษาธิการ ๕. กระทรวงสาธารณสุข ๖. สำนักงานหลักประกันสุขภาพ แห่งชาติ ๗. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๑. กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ๒. กรมส่งเสริมการเกษตร ๓. สำนักงานเกษตร จังหวัด ๔. สำนักงานเกษตร อำเภอ (นักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตร ประจำตำบล)
หลักเกณฑ์/ เงื่อนไข ในการ ปฏิบัติงาน	๑. กระทรวงสาธารณสุขจัดให้มี อสม. ในแต่ละท้องที่ อย่างน้อย ๑ คนต่อหลังคา เรือน ไม่น้อยกว่า ๑๐ หลังคาเรือน ๒. หมู่บ้านหรือชุมชนคัดเลือก อสม. โดยความเห็นชอบของ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน ไม่น้อยกว่า ๑๐ หลังคาเรือน ๓. สถานพยาบาลที่รับผิดชอบ เสนอรายชื่อต่อนายแพทย์ สาธารณสุข จังหวัดเพื่อเข้ารับ การฝึกอบรม ๔. อสม. เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน	๑. นักบริหารชุมชน ๑ คน ดูแล ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงระยะยาว จำนวน ๕ - ๑๐ ราย ๒. มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ของผู้สูงอายุ การมีเจตคติที่ดี ต่อผู้สูงอายุ ๓. มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะ พื้นฐานในการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพเบื้องต้น รวมถึงมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่ม ผู้สูงอายุ ๔. ผู้ดูแลผู้สูงอายุมีบุคลิก ลักษณะ ที่อ่อนโยนสุภาพ ใจเย็น เข้าใจ ในสภาพการณ์เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง สามารถจัดการกับอารมณ์ ความเครียดของตนเองในฐานะ ที่เป็นผู้ดูแลได้	๑. อกม. มาจาก อาสาสมัครเกษตร ทุกสาขาที่มีแต่ละ หมู่บ้าน ประชุม คัดเลือกกันเอง หมู่บ้านละ ๑ คน ๒. ปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ใน ๕ บทบาท คือ การจัดเก็บรวบรวม และรายงานข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับหมู่บ้าน การประสานงานในการ ถ่ายทอดความรู้และการ แก้ไขปัญหของเกษตรกร งานติดตามสถานการณ์ การเกษตรและรายงาน เหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน และการปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ เกษตรกรและชุมชนหรือ ตามที่กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ขอความ ช่วยเหลือ

ประเด็น	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	นักบริหารชุมชน/อาสาสมัคร บริหารท้องถิ่น	อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)
การอบรม พัฒนาการ กำกับดูแลและ การประเมินผล	<p>๑. อสม.ทุกคนต้องเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรมาตรฐาน</p> <p>๒. อสม. ทุกคนต้องส่งรายงานการปฏิบัติงานทุกเดือนให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข</p> <p>๓. อบรมฟื้นฟูความรู้นโยบาย</p> <p>๔. อสม. เข้าประชุมหรืออบรมเพิ่มพูนความรู้อย่างน้อยเดือนละครั้ง</p>	<p>๑. นักบริหารชุมชนจำนวน ๕๐ ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี ๒๐ ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ ๓๐ ชั่วโมง) สมรรถนะนักบริหารชุมชน การดูแลและประสานงานด้านสุขภาพและสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงหรือพิการ</p> <p>๒. มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุชั้นกลาง จำนวน ๗๐ ชั่วโมง ประกอบด้วย</p> <p>๑) สมรรถนะของผู้สำเร็จการอบรม</p> <p>๒) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ</p> <p>๓) การดูแลผู้สูงอายุในระดับพื้นฐาน</p> <p>๔) คุณลักษณะของผู้ดูแลผู้สูงอายุ</p>	<p>อกม. ได้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเสริมสร้างองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามที่หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดและอบรมด้านอื่น ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p>
ค่าตอบแทน การปฏิบัติงาน	<p>๑. เริ่มก่อตั้งปี ๒๕๒๑ อสม. ปฏิบัติหน้าที่ตามประกาศที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด</p> <p>๒. ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑ อสม. ได้รับค่าป่วยการโดยการเบิกจ่ายเป็นเงินสด เบิกจ่ายเป็นรายเดือน เดือนละ ๖๐๐ บาท</p> <p>๓. ปี ๒๕๖๒ เพิ่มค่าป่วยการให้แก่ อสม. ในอัตรา ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน โดยผ่านระบบ E-payment</p>	<p>๑. นักบริหารชุมชน (ทำเต็มเวลา) อบรม ๗๐ ชั่วโมง และเพิ่มเติม ๕๐ ชั่วโมง รวมเป็น ๑๒๐ ชั่วโมง ค่าตอบแทนประมาณ ๖,๐๐๐ บาทต่อเดือน</p> <p>๒. อาสาสมัครอบรม ๗๐ ชั่วโมง ๑,๕๐๐ บาทต่อเดือน</p> <p>๓. อาสาสมัครอบรม ๑๘ ชั่วโมง ไม่มีค่าตอบแทน</p>	<p>ไม่มีค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน</p>

ที่มา : ๑) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๓
๒) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๓

๒.๓.๓ การสร้างระบบค่าตอบแทน/สิทธิประโยชน์ที่สมเหตุสมผลและเป็นธรรม

จากการรายงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (๒๕๖๐) ได้ศึกษาระบบค่าตอบแทนสำหรับการปฏิบัติงานอาสาสมัคร พบว่า ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการกลางการกำหนดค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์” ขึ้นในกรมบัญชีกลาง เพื่อทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ที่มีผลบังคับใช้กับอาสาสมัครทุกประเภท เพื่อให้มีคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลเรื่องค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ของงานอาสาสมัครให้เกิดความเป็นธรรมในภาพรวม โดยให้ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการคลัง เป็นประธาน อธิบดีกรมบัญชีกลางเป็นรองประธาน ผู้แทนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และผู้แทนจากกรมบัญชีกลางเป็นเลขานุการร่วม และมีผู้แทนจากส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ซึ่งปัจจุบันพบว่าเกิดความลักลั่นและเหลื่อมล้ำในเรื่องค่าตอบแทนของอาสาสมัคร จึงได้กำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจในการทบทวนค่าตอบแทนอาสาสมัครที่กำหนดไว้เดิม และกำหนดจำแนกเกณฑ์การได้รับค่าตอบแทน/สิทธิประโยชน์ให้เกิดความชัดเจนสมเหตุสมผลและเป็นธรรม โดยมีแนวทางในการกำหนดค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ ดังนี้

๑) กรณีอาสาสมัครต้องเสียภัยในการทำงาน สมควรได้รับค่าตอบแทนเป็นขวัญและกำลังใจ และควรใช้หลักเกณฑ์การกำหนดอัตราเป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ยกเว้นกรณีมีเหตุจำเป็นพิเศษ เช่น การปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

๒) กรณีที่เป็นค่าตอบแทนรายชิ้นงาน ควรมีระบบการตรวจสอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานก่อนจ่ายค่าตอบแทน

๓) กรณีอาสาสมัครที่เคยได้ค่าตอบแทนรายเดือนหลายทางให้มีสิทธิเลือกรับค่าตอบแทนได้เพียง ๒ ประเภทอาสาสมัคร กล่าวคือ ให้สามารถรับค่าตอบแทนที่มีอัตราสูงสุด ๒ ลำดับแรก

๔) สำหรับสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นตัวเงิน เช่น เบี้ยประกันภัย ค่าเดินทาง ฯลฯ ให้กำหนดขึ้นตามความจำเป็นที่เกิดขึ้นจริงตามสภาพการปฏิบัติงาน

๕) สำหรับสิทธิประโยชน์อื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน สามารถกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมของการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครแต่ละประเภท เพื่อช่วยส่งเสริมขวัญกำลังใจและให้การยกย่องอาสาสมัคร นอกจากนี้ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ได้รายงานเพิ่มเติมว่า คณะกรรมการกลางดังกล่าวควรกำหนดค่าตอบแทนให้แก่อาสาสมัครเฉพาะอาสาสมัครประเภทที่มีความจำเป็นต้องได้รับค่าตอบแทนจริง ๆ เช่น เป็นการทำงานที่ต้องเสี่ยงภัย เป็นต้น โดยสำหรับอาสาสมัครทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่จำเป็นต้องกำหนดให้ได้รับค่าตอบแทน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างระบบสิทธิประโยชน์อย่างอื่นให้แก่อาสาสมัครประเภทนี้แทนการให้ค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาแก่นแท้ของการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัคร ซึ่งจะเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยคัดกรองเฉพาะผู้ที่มุ่งมั่นเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครให้แก่ภาครัฐอย่างแท้จริง

๒.๔ การเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในพื้นที่ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ๒๕๖๓)

จากการชี้แจงของผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ในประเด็นการบูรณาการปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ดังนี้

๒.๔.๑ การปฏิบัติงานที่ผ่านมามายังขาดกระบวนการในการเชื่อมโยงเพื่อผลักดันการทำงานในระดับพื้นที่ เนื่องจากโครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งมีสำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นเลขานุการคณะกรรมการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรจังหวัด และไม่มีโครงสร้างการทำงานภายใต้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๔.๒ บทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ได้มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

๑) จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดย อกม. สามารถนำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้านมาเข้าเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อที่ อปท. นำแผนพัฒนาหมู่บ้านมารวบรวมและจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติและเทศบัญญัติของท้องถิ่นดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้หารือร่วมกับสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรในระดับตำบลเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนให้เกิดการจัดทำเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นเดียวกันต่อไป

๒) ดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ กรณีให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย ดังนี้ จัดหาหรือปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปรับปรุงแหล่งน้ำ ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการสนับสนุนด้านการเกษตร และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

จากระเบียบนี้จะรองรับการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้าน โดย อปท. สามารถนำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้านมาดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณให้เกิดการขับเคลื่อนและพัฒนาภาคการเกษตรในพื้นที่ได้ต่อไป

สำหรับการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดจ้างอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เป็นเจ้าหน้าที่ของ อปท. ไม่สามารถปรับโครงสร้างเพื่อรับบุคลากรได้ เนื่องจาก อปท. มีอาสาสมัครสนับสนุนการทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณรายจ่ายประจำที่จะต้องไม่เกินร้อยละ ๔๐ ของงบประมาณที่ได้รับทั้งหมด ดังนั้น รูปแบบการทำงานร่วมกับ อกม. จึงทำได้เพียงให้ อกม. มีส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับฐานรากขึ้นสู่การจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่นต่อไป

๒.๕ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน งานด้านอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน มีพระราชบัญญัติและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๕.๑ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” (มาตรา ๓) ให้มีความหมายว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ โดยให้นิยาม “อาสาสมัคร” หมายความว่า ผู้ซึ่งอาสาช่วยปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมในองค์การสวัสดิการสังคมและแนวการจัดสวัสดิการสังคมในมาตรา ๕ ในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม ให้คำนึงถึงเรื่อง ๑) สาขาต่าง ๆ ที่จะดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการและกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ๒) ลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาการสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น ในการจัดสวัสดิการสังคมตามข้อ ๑) และ ๒) ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมด้วย

นอกจากนี้ ฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ค.” ซึ่งเป็นองค์กรระดับประเทศ มีอำนาจหน้าที่ในการวางระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัคร โดยมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ก.ส.ค.” ในสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานธุรการ มีอำนาจหน้าที่ในการให้การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัครตามระเบียบที่คณะกรรมการ ก.ส.ค. กำหนด รวมถึงการจัดทำทะเบียนกลางเกี่ยวกับองค์การสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัคร

๒.๕.๒ ระเบียบและประกาศกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ออกระเบียบและประกาศที่ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึง ๒๕๖๓ รวม ๘ ฉบับ ดังนี้

๑) ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้มีการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรในรูปคณะกรรมการ

๒) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกอบด้วย เรื่อง ประเภทคุณสมบัติ และการขึ้นทะเบียนอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์ และเรื่องบัตรประจำตัวอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์

๓) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๔) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เรื่อง บัตรประจำตัวอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

๕) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เพิ่มเติม ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) มาจากอาสาสมัครเกษตรทุกประเภทที่มีในแต่ละหมู่บ้าน คัดเลือกระหว่างกันเองให้ได้ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) หมู่บ้านละ ๑ คน

๖) ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกอบด้วยประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

(๑) ยกเลิกระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

(๒) กำหนดให้บรรจุอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ไว้ในระเบียบ และกำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ดังนี้ ๑) เป็นอาสาสมัครเกษตร ๒) อายุไม่เกิน ๖๕ ปี ๓) การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ หรือเทียบเท่าขึ้นไป ๔) ขึ้นทะเบียนความเป็นเกษตรกรกร กับหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ ๕) ผ่านหลักเกณฑ์และคุณสมบัติเกษตรกรกร ปราดเปรื่อง

(๓) กำหนดให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เป็นกรรมการอาสาสมัครเกษตรตำบล (อกษต.)

(๔) กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ จากคราวละ ๒ ปี เป็น ๔ ปี

(๕) กำหนดให้มีตราสัญลักษณ์อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เป็นรูปวงกลมสี่เหลี่ยมซ้อนกันสองวง มีรูปพระพิรุณทรงนาคอยู่ในวงกลมชั้นในมีรูปคนจับมือกันแปดคนอยู่ในวงกลมระหว่างวงกลมชั้นในกับชั้นนอก ระหว่างรูปคนแต่ละคนสลัด้วยรูปดอกกราชพฤกษ์สีเหลืองจำนวนแปดดอก อยู่ในวงกลมชั้นนอกและมีตัวอักษรสีเขียว คำว่า “อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)” อยู่ด้านล่างนอกวงกลม

ภาพที่ ๒ ตราสัญลักษณ์อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.)

(กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓)

๗) ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยยกเลิกข้อความในข้อ ๒๐ แห่งระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๐ แล้วให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน โดยมีข้อความที่เพิ่มเติม ดังนี้

(๑) ให้นายกองการบริหารส่วนตำบล หรือนายกเทศมนตรีตำบล หรือนายกเทศมนตรีเมือง หรือนายกเทศมนตรีนคร แล้วแต่กรณีที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตตำบล เสนอผู้แทนจำนวนหนึ่งคน และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เสนอเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่รับผิดชอบงานระดับตำบล จำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการที่ปรึกษา

(๒) ในกรณีนายกเทศมนตรีตำบล หรือนายกเทศมนตรีเมือง หรือนายกเทศมนตรีนคร ตามวรรคสามมีพื้นที่รับผิดชอบมากกว่าหนึ่งตำบล การเสนอชื่อผู้แทนในแต่ละตำบลจะต้องไม่ใช่บุคคลเดียวกัน และหากตำบลใดอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ให้นายกองการบริหารส่วนตำบลเป็นผู้เสนอชื่อผู้แทนในตำบลนั้น

๘) ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ ประกอบด้วยประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

(๑) ยกเลิกระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๐

(๒) ปรับปรุงแก้ไขหมวดที่ ๓ ข้อที่ ๑๔ กำหนดหน้าที่อาสาสมัครเกษตร

(๓) เพิ่มเติม หมวดที่ ๕ สิทธิประโยชน์ ข้อ ๓๐ (๖) ได้รับค่าป่วยการตามประกาศที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด

(๔) เพิ่มเติม หมวดที่ ๖ การรักษารายาบรรณาสาสมัครเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และอาสาสมัครเกษตรกิตติมศักดิ์

(๕) เพิ่มบทเฉพาะกาล อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการทุกระดับ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนระเบียบฯ นี้จะบังคับใช้ให้ปฏิบัติหน้าที่จนครบวาระ และดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่ตามระเบียบนี้ รวมทั้งบรรดาประกาศ คำสั่ง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และหนังสือสั่งการใดที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีประกาศ คำสั่ง หลักเกณฑ์วิธีการ เงื่อนไข และหนังสือสั่งการอื่นใดตามระเบียบนี้ใช้บังคับ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

จากเอกสาร บทความ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ที่มีข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะทำงานได้ศึกษาและสรุปข้อเสนอแนะในประเด็นบทบาทภารกิจ องค์ความรู้และศักยภาพ กระบวนการพัฒนา การเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานและการเสริมสร้างความภาคภูมิใจ รวมทั้งขวัญและกำลังใจของ ออกม. ดังนี้

๒.๖.๑ บทบาทภารกิจ

จากบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านพบว่า มีงานวิจัยที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ด้านการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานสถานการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยช่วยในการตรวจสอบข้อมูลภัยธรรมชาติอย่างละเอียดเพื่อป้องกันการทุจริต และมีการเฝ้าระวังภัยเป็นประจำทุกเดือน (ชานาญ และคณะ, ๒๕๕๖) และพบว่าเกิดปัญหาบทบาทหน้าที่การจัดเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้านว่า เกิดปัญหาจากการที่ให้มีการจัดเก็บข้อมูลที่มากเกินไป แบบฟอร์มการจัดเก็บไม่ชัดเจน จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดแบบฟอร์มในการรายงานข้อมูลให้มีความชัดเจน (ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ, ๒๕๕๖)

๒.๖.๒ องค์ความรู้ ศักยภาพ และกระบวนการพัฒนา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กันเชิงบวก แสดงว่าเมื่ออาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความรู้ในการปฏิบัติงานจะสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น (ธงทิวัฒน์ และดวงกมล, ๒๕๖๒) การได้รับการฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถ จะทำให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความมั่นใจสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดฝึกอบรมให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องจึงมีส่วนส่งเสริมให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านปฏิบัติงานได้ดีขึ้น (ผู้สติ จันทร, ๒๕๕๖) ควรสนับสนุนการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานให้กับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้

โดยเข้ารับการฝึกอบรม การสร้างเครือข่าย การสร้างเทคนิคในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ขั้นตอนและเอกสารการขึ้นทะเบียนพืชเกษตรกรและขั้นตอนในการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน (ประทีป อยู่สุข, ๒๕๕๖; ผุสดี จันทร, ๒๕๕๖; ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ, ๒๕๕๖) นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจ ได้แก่ การเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ให้ ออกม. เช่น ความรู้ด้านการปลูกพืช การอารักขาพืช การปรับปรุงบำรุงดิน เพิ่มทักษะการเป็นวิทยากรเกษตรกร ทักษะการใช้เครื่องมือสารสนเทศด้านการเกษตรให้ ออกม. มีความรู้และทักษะเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน (สมโภชน์ และประภัสสร, ๒๕๖๑)

นอกจากนี้ แหล่งความรู้ด้านการเกษตรเป็นช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านการเกษตร หากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้จากหลายช่องทาง จะช่วยให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านรับข้อมูลข่าวสารได้เร็วขึ้น และหากหน่วยงานเลือกช่องทางการส่งข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมให้แก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านแล้วก็จะทำให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้รับข้อมูลถูกต้องรวดเร็วและทั่วถึง (ผุสดี จันทร, ๒๕๕๖) การฝึกอบรมอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเพื่อเพิ่มความรู้อีกเพื่อถ่ายทอดต่อเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง อธิบายแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ อย่างเข้าใจเพื่อการเก็บข้อมูลอย่างถูกต้อง จัดประชุมสัมมนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านทั่วประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิดการทำงาน (ชานาญ และคณะ, ๒๕๕๖) ทั้งนี้ ได้มีข้อเสนอให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ในการประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตรเพื่อให้ออกม. รับทราบข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรได้มากขึ้น (ฉันทิตา และคณะ, ๒๕๕๘)

ด้านทีมวิทยากร ควรมีการจัดตั้งทีมวิทยากรของจังหวัดเพื่อการฝึกอบรม ออกม. ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด อำเภอ ตำบล สาธารณสุข อบจ. อบรมความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ออกม. และการรายงานและความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับบริบทของในแต่ละพื้นที่ (ประวิช จรด้า, ๒๕๕๙)

๒.๖.๓ การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพิ่มการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของอาสาสมัครเกษตรในทุกระดับเพื่อกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงาน (ประทีป อยู่สุข, ๒๕๕๖) การสร้างภาคีเครือข่าย องค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนงาน ออกม. ได้แก่ หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกหน่วยงานที่มีในจังหวัด (คณะกรรมการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรจังหวัด) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล ภาคเอกชน เช่น ลานมัน และบริษัทห้างร้านที่ค้าขายปัจจัยการผลิตการเกษตร (ประวิช จรด้า, ๒๕๕๙) ให้ประสานงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเข้าร่วม

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรร่วมกันจะได้เสนอของบประมาณได้ตามเป้าหมาย (ชำนานู และคณะ, ๒๕๕๖)

ประวิข จรด้า (๒๕๕๙) เสนอว่า ควรมีการสร้าง ความเข้าใจกับทีมผู้บริหารสำนักงาน เกษตรจังหวัด ให้มีความสำคัญกับ ออกม. โดยนำเรื่อง ออกม. สู่วาระการประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน ทุกเดือน กำหนดเป็นตัวชี้วัดของเกษตรอำเภอ กำหนดเป็นประเด็นติดตามนิเทศงานของสำนักงาน เกษตรจังหวัดกำหนดให้ ออกม. เป็นบุคคลเป้าหมายในงานส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงาน และเสนอให้ วางระบบการทำงานของ ออกม. โดยการจัดตั้งทีมงานของ ออกม. โดยตั้งเป็นคุ่มบ้าน ออกม. แต่ละคนมี ทีมงาน ๕ - ๑๐ คน ที่เป็นหัวหน้าคุ่มซึ่งมาจากอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ผู้นำเกษตรกร ตัวแทน องค์กรเกษตรกรในพื้นที่ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น มีหัวหน้าคุ่มแต่ละคนดูแลเกษตรกรอย่างน้อย ๑๐ ครัวเรือน หัวหน้าคุ่มที่เป็นทีมงาน ออกม. ทำหน้าที่แจ้งเหตุการณ์กรณีเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ให้ ออกม. เพื่อรวบรวมส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้จัดตั้ง หน่วยเคลื่อนที่เร็วกรณีเกิดการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืชไปฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชในไร่นาของเกษตรกร โดยคิดค่าบริการในอัตราต่ำ เชื่อมโยง ออกม. กับศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และวิสาหกิจชุมชน ในการผลิตสารชีวภัณฑ์เพื่อใช้ในไร่นาของเกษตรกรในชุมชน ตั้งทีมสำรวจความเสียหายพืชผล การเกษตรกรณีเกิดภัยแล้ง น้ำท่วม รายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ปกติหัวหน้าคุ่ม เป็นทีมงาน ออกม. ในการสำรวจข้อมูลประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานราชการ รวมทั้ง จัดห้องทำงานให้ ออกม. ที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ออกม. จัดเวรมานั่งทำงานทุกวันทำหน้าที่เป็นผู้ให้ คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรที่มาติดต่อกานที่สำนักงานเกษตรอำเภอ

การสร้างระบบสนับสนุนกระบวนการติดตามงานและเยี่ยมเยียน และสร้างช่องทางให้ ออกม. สามารถติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานและบุคคลที่รับผิดชอบได้สะดวกมากขึ้นเพื่อให้คำแนะนำ และปรึกษาปัญหาด้านการเกษตรในหมู่บ้าน รับทราบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และหาแนวทางแก้ไขร่วมกันเพื่อให้ ออกม. เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน (สมโภชน์ และประภัสสร, ๒๕๖๑)

การมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประสานงานกับอาสาสมัครเกษตร หมู่บ้านและอาสาสมัครเกษตรอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและหากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านขาดความรู้ ด้านการเกษตรในหลายเรื่องจำเป็นต้องมีความต้องการความรู้เพิ่มเติมเพื่อที่จะได้สามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างเต็มที่ทั้งจากการฝึกอบรมและจากตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (มุสตี จันทร, ๒๕๕๖)

๒.๖.๔ การเสริมสร้างความภาคภูมิใจ รวมทั้งขวัญและกำลังใจของ ออกม.

การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของ ออกม. ควรจัดให้มีสวัสดิการเป็นค่าตอบแทน หรือสวัสดิการในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นขวัญกำลังใจตามสมควรแก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ปฏิบัติ หน้าที่อย่างสม่ำเสมอ (ชำนานู และคณะ, ๒๕๕๖; ประทีป อยู่สุข, ๒๕๕๖; มุสตี จันทร, ๒๕๕๖) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจุบันค่าครองชีพสูงทำให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต้องแบกรับภาระในการออกไป ปฏิบัติงาน (มุสตี จันทร, ๒๕๕๖) เช่น เบี้ยเลี้ยง และค่าน้ำมันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้อาสาสมัครเกษตร

หมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดีมากยิ่งขึ้น (ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ, ๒๕๕๖) ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานด้วย (ฉันทิตา และคณะ, ๒๕๕๘) สนับสนุนให้จัดทำแปลงเรียนรู้ในพื้นที่และพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) (สมโภชน์ และประภัสสร, ๒๕๖๑)

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่มีข้อเสนอให้สร้างสัญลักษณ์ประจำ อกม. เช่น จัดให้มีเสื้อทีมแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของ อกม. มีกฎกติกาการยาทในการใส่เสื้อ เช่น ห้ามใส่เสื้อเข้าไปในสถานที่อโคจร ห้ามดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ห้ามเล่นการพนัน เป็นต้น ให้มีเพลงมาร์ช อกม. เพื่อแสดงพลังของ อกม. จัดทำคำกล่าว คำปฏิญาณของ อกม. และการสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรของ อกม. และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในองค์กรต่าง ๆ จัดตั้งชมรม อกม. ระดับอำเภอ - จังหวัด จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ สนับสนุนให้ อกม. เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) กรรมการหมู่บ้าน (กม.) วิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ประวิช จรดำ, ๒๕๕๙)

การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์งาน อกม. โดยนำ อกม. เข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเปิดตัวและประชาสัมพันธ์ให้ อกม. เป็นที่รู้จักของชุมชนและสาธารณชนโดยใส่เสื้อทีมที่มีตราสัญลักษณ์ อกม. เช่น วันที่ ๕ ธันวาคม วันที่ ๑๒ สิงหาคม รวมทั้งกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ เช่น การต่อต้านยาเสพติด การส่งเสริมประชาธิปไตยโดยจัดกระบวนการเดินเท้าไปในชุมชน จัดให้มีการจัดประกวด อกม. ที่มีผลงานดีเด่นระดับอำเภอ จังหวัด จัดประชุมประจำเดือนระดับอำเภอและจังหวัด จัดประชุมใหญ่ประจำปี อกม. ทั้งจังหวัด จัดแสดงผลงาน อกม. ดีเด่น ในโอกาสต่าง ๆ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน จัดพิธีมอบบัตรประจำตัว อกม. และสมุดทะเบียนเกษตรกร หรือปัจจัยการผลิตทางการเกษตรโดยเชิญบุคคลสำคัญในจังหวัดเป็นผู้มอบ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ นักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น

หน้าว่าง

บทที่ ๓

การวิเคราะห์บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตร ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการ และคุณค่าของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

การปฏิบัติงานของ อกม. ใน ๕ บทบาทตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดไว้ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์งาน การเก็บข้อมูล และการสำรวจต่าง ๆ ให้กับทางราชการนั้น อกม. ต้องเสียสละเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกรและมีค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน อกม. โดยไม่เคยได้รับค่าตอบแทนหรือค่าป่วยการใด ๆ เลย แต่ อกม. ก็มีความภาคภูมิใจ มีความสุขใจและมีแรงจูงใจที่จะทำงานในหน้าที่จิตอาสาเพราะเป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่น ด้วยความเสียสละ แต่บางคนอาจกล่าวว่าการให้เงินแก่อาสาสมัครนั้นอาจไม่ใช่คำตอบที่ดีเสมอไป รวมทั้งมีการกล่าวว่าการให้เงินนั้นได้แปรเปลี่ยนสภาพจิตอาสาอันทรงคุณค่ายิ่งที่แท้จริงแล้วการจ่ายเงินเพื่อให้คนที่เป็นจิตอาสาทำงานสามารถทำงานได้สะดวกมากขึ้น ไม่ต้องเบียดบังเงินรายได้ของตนเอง และครอบครัวมาทำงานจิตอาสา เป็นสิ่งที่ภาครัฐจำเป็นต้องนำมาพิจารณาว่าผู้ที่มีจิตอาสา และเสียสละเพื่อประโยชน์ของราชการต้องไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบและเดือดร้อนจากการเสียสละนั้น ๆ แต่การหาสมดุลระหว่างการเป็นจิตอาสากับการให้เงินค่าตอบแทนหรือค่าป่วยการนั้นเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาให้ถ่วงถ้

จากข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ศึกษาและวิเคราะห์ใน ๖ ประเด็นหลัก คือ ภาพรวมเชิงนโยบายและการบริหาร บทบาทและการบริหารจัดการ ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการ ความเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของ อกม. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

๓.๑ การวิเคราะห์ภาพรวมเชิงนโยบายและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้วิเคราะห์ภาพรวมเชิงนโยบาย และการบริหารจัดการ อกม. พบว่า

๓.๑.๑ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบและเจ้าภาพหลัก พบว่า ในระดับกระทรวงไม่มีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพในการบริหารและขับเคลื่อนงาน อกม. ทำให้ขาดการบริหารกำกับในเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางและเป้าหมายเดียวกัน ถึงแม้จะมีการตั้งคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.) ซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ไม่มีการขับเคลื่อนเชิงการบริหารใด ๆ ทำให้ไม่สามารถบูรณาการงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและอาสาสมัครเกษตรได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓.๑.๒ การจัดโครงสร้างการบริหารงานยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีเพียงโครงสร้างในระดับกระทรวงฯ และระดับจังหวัดเท่านั้น ทำให้ขาดความเชื่อมโยงการดำเนินงานในระดับอำเภอและตำบล

จึงควรได้พิจารณาดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งระดับอำเภอ ตำบล ชาติความเชื่อมโยงการทำงานในระดับพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย และโครงสร้างการบริหารงานด้านการเกษตรภาคประชาชนที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นก่อนหน้า เช่น ศบกด. และ ศพก. เป็นต้น

๓.๑.๓ ไม่พบแผนงานในการขับเคลื่อนงานพัฒนา อกม. ที่สามารถปฏิบัติงานแบบบูรณาการทุกมิติตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดตั้งคำของบประมาณประจำปีอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนและพัฒนา อกม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๑.๔ ไม่พบระบบการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของ อกม. หน่วยงานไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานของ อกม. ได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ไม่มีการนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ประมวลผลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตร

๓.๒ การวิเคราะห์บทบาทและการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ส่วน คือ บทบาทหน้าที่และภารกิจ และการบริหารจัดการงานอาสาสมัครเกษตร

๓.๒.๑ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้วิเคราะห์แล้วพบว่า มีความไม่ชัดเจนของบทบาทและภารกิจ ความไม่ครอบคลุมของบทบาทหน้าที่ และความไม่ชัดเจนของสัดส่วนของ อกม. ต่อจำนวนครัวเรือนที่เหมาะสม ดังนี้

(๑) ความไม่ชัดเจนของบทบาทและภารกิจที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดว่า อกม. เป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลและรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรจากอาสาสมัครเกษตรด้านอื่น ๆ (Regulator) หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเองในระดับหมู่บ้าน (Operator) เพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า จำนวนอาสาสมัครของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีจำนวนมากถึง ๑๖ สาขา มากกว่า ๒ แสนราย บทบาทมีความหลากหลายและไม่มีระบบการบริหารจัดการและความเชื่อมโยงเพื่อให้ออกมาสร้างให้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรเกิดประสิทธิภาพและประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่แบบองค์ รวมทั้งยังอาจก่อให้เกิดความสับสนแก่เกษตรกรในการประสานงานหรือการขอรับความช่วยเหลือ

(๒) ความไม่ครอบคลุมของบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (เดิม) ตามที่ระบุไว้ในระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ.๒๕๖๓ กำหนดไว้ ๕ บทบาท นอกจากนี้ไม่มีความชัดเจนตามข้อ ๓.๒.๑ (๑) แล้ว ยังพบว่า บทบาทที่กำหนดไม่ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติ จึงควรปรับปรุงการกำหนดบทบาทและเพิ่มเติมบทบาทให้ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติ ได้แก่

บทบาทที่ ๑ สสำรวจ จัดเก็บข้อมูลการผลิต โครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรของหมู่บ้านและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรายงานข้อมูลเป็นประจำตามกำหนด

บทบาทที่ ๒ ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน

บทบาทที่ ๓ เป็นวิทยากรและเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน

บทบาทที่ ๔ สืบสวน ติดตาม ตรวจสอบและรายงานสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านรวมทั้งเหตุการณ์ฉุกเฉินทางการเกษตร ได้แก่ การระบาดของศัตรูพืช ศัตรูสัตว์และประมง การเกิดภัยพิบัติธรรมชาติด้านการเกษตร

บทบาทที่ ๕ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนางานด้านการเกษตรครอบคลุมสินค้าเกษตรทุกประเภท (พืช ปศุสัตว์ และประมง) ในหมู่บ้าน

บทบาทที่ ๖ สื่อสารให้ข้อมูล หนุนเสริมสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจและสร้างทัศนคติที่ดีของทุกฝ่ายต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านการเกษตร

บทบาทที่ ๗ ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน หรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ (ตารางที่ ๘)

๓) ความไม่ชัดเจนของสัดส่วนของ อกม. ต่อจำนวนครัวเรือนที่เหมาะสม จากข้อมูลค่าเฉลี่ยสัดส่วนของ อกม. ต่อครัวเรือนเกษตรกรในปัจจุบัน พบว่า เท่ากับ ๑ : ๘๐ กล่าวคือ อกม. ๑ คน ดูแลเกษตรกรจำนวน ๘๐ ครัวเรือน ตามเอกสารการชี้แจงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ซึ่งได้กำหนดให้ สัดส่วนของ อกม. ต่อจำนวนครัวเรือนที่เหมาะสม เท่ากับ ๑ : ๓๐ และยังไม่มีความชัดเจนว่าการคำนวณ สัดส่วนของ อกม. ต่อครัวเรือนเกษตรกรนั้น ได้มาจากฐานความคิดหรือสมมติฐานใดทำให้คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ยังไม่สามารถวิเคราะห์และให้ความเห็นเกี่ยวกับสัดส่วนที่เหมาะสมได้ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว อกม. เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องที่มีอาชีพทางการเกษตรที่ต้องปฏิบัติ การช่วยเหลือ งานราชการด้วยจิตอาสาจึงเป็นเพียงการบริหารจัดการเวลาที่พอมีเหลือจากการประกอบอาชีพ มาช่วยราชการไม่ควรให้เป็นภาระมากจนกระทั่งทำให้ อกม. ต้องละเลยการทำงานอาชีพหลัก ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงจำเป็นต้องดำเนินการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของ อกม. ต่อจำนวน ครัวเรือนเกษตรกรที่เหมาะสม ซึ่งจำนวนของ อกม. อาจจำเป็นต้องเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่บทบาทหน้าที่และภารกิจของ อกม. ให้ครอบคลุมภารกิจในภาพรวมเชิงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๘ บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในปัจจุบันของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กับบทบาทหน้าที่แบบบูรณาการ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

บทบาทปัจจุบันของ อกม. ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ^{๑/}	บทบาทใหม่ของ อกม. ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฯ ^{๒/}
๑. จัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูล พื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน	๑. สำรวจ จัดเก็บข้อมูลการผลิต โครงสร้างพื้นฐาน ทางการเกษตรของหมู่บ้านและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรายงานข้อมูลเป็นประจำทุกเดือน
๒. ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับหมู่บ้าน	๒. ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน
๓. ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร และการสหกรณ์ของเกษตรกรใน หมู่บ้าน	๓. เป็นวิทยากร และเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของ เกษตรกรในหมู่บ้าน
๔. ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉิน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔. สำรวจ ติดตาม ตรวจสอบและรายงานสถานการณ์ การเกษตรในหมู่บ้าน รวมทั้งเหตุการณ์ฉุกเฉินทางการ เกษตร ได้แก่ การระบาดของศัตรูพืช ศัตรูสัตว์ และประมง การเกิดภัยพิบัติธรรมชาติด้านการเกษตร เป็นต้น
๕. ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร และชุมชน หรือตามที่กระทรวงเกษตร และสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นขอความ ช่วยเหลือ	๕. ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และประสานงานเพื่อแก้ไข ปัญหาและพัฒนางานด้านการเกษตรครอบคลุมสินค้า เกษตรทุกประเภท (พืช ปศุสัตว์ และประมง) ในหมู่บ้าน ๖. สื่อสารให้ข้อมูล รณรงค์สร้างความเข้าใจ ความมั่นใจ และสร้างทัศนคติที่ดีของทุกฝ่ายต่อการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการเกษตร ๗. ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน หรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงาน อื่นขอความช่วยเหลือ

หมายเหตุ ^{๑/} ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓

^{๒/} บทบาทใหม่ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

๓.๒.๒ การบริหารจัดการงานอาสาสมัครเกษตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับในบทที่ ๒ ข้อ ๒.๑.๔ และข้อ ๒.๒ โดยการจัดระบบโครงสร้างการบริหารงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีความพยายามที่จะจัดระบบการบริหารจัดการอาสาสมัครเกษตรที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้อำนาจกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีถึง ๑๖ สาขา โดยการอกระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครขึ้นแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ในส่วนของภาครัฐและในส่วนของอาสาสมัครเอง โดยในส่วนของภาครัฐได้กำหนดองค์กรบริหารขึ้นใน ๒ ระดับ คือ ระดับกระทรวงมีปลัดกระทรวงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการคณะกรรมการ ทำหน้าที่บริหารงานอาสาสมัครเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับในภาคของอาสาสมัครเกษตร ได้จัดให้อาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านทำการคัดเลือกตัวแทนขึ้นทำหน้าที่ประสานงานอาสาสมัครสาขาต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้าน เรียกว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และกำหนดให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรฯ ในระดับตำบล และให้มีการคัดเลือกผู้แทนทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ (ในระเบียบเรียกว่าระดับกระทรวง) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างการบริหารงานที่กำหนดขึ้นนี้ ยังไม่มีการขับเคลื่อนให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของภาครัฐทำให้ไม่สามารถทำให้เกิดการบูรณาการงานของอาสาสมัครเกษตรทุกสาขา และยังไม่สามารถสนับสนุนให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ได้ทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านได้ ในขณะเดียวกันคณะกรรมการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรในส่วนของภาคอาสาสมัครเกษตรเองก็ยังไม่มีการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นรูปธรรม

๑) การบริหารงานไม่พบหน่วยงานรับผิดชอบระดับกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่มีเจ้าภาพหลักที่แท้จริง ทำให้ขาดการดูแลกำกับในเชิงนโยบายเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางและเป้าหมายเดียวกัน ถึงแม้จะมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานก็ไม่มีการขับเคลื่อนใด ๆ ทำให้ไม่สามารถบูรณาการงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและอาสาสมัครเกษตรได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒) การจัดโครงสร้างการบริหารงานยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หากกำหนดให้มีการสนับสนุนค่าป่วยการให้แก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรให้ครอบคลุมทั้งภารกิจในการบูรณาการงานอาสาสมัครของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครเกษตร การมอบหมายงาน/ภารกิจกำกับติดตาม และการตรวจสอบผลการดำเนินงานให้เกิด

ประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยต้องคำนึงถึงการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกระดับให้สามารถดำเนินการได้จริง

(๑) การบริหารงานของส่วนราชการในระดับพื้นที่ โครงสร้างการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรของภาคราชการ พบว่ามีเพียงโครงสร้างในระดับกระทรวง และระดับจังหวัดเท่านั้น ทำให้ขาดความเชื่อมโยงการดำเนินงานในระดับอำเภอและตำบล จึงควรพิจารณาดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งระดับอำเภอและตำบล

(๒) ความเชื่อมโยงการทำงานในระดับพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย ควรสนับสนุนให้หน่วยงานด้านการปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานด้วย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ดูแลเชิงพื้นที่และสามารถสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

(๓) การบริหารงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โครงสร้างการดำเนินงานในส่วนของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ควรมีการสนับสนุนขับเคลื่อนงานให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และกำหนดหน่วยงานในการกำกับดูแล รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างของภาครัฐกับโครงสร้างภาคเกษตรกรของอาสาสมัครเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรคำนึงถึงโครงสร้างการบริหารงานด้านการเกษตรภาคประชาชนที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้ เช่น ศบกต. และ ศพก. ที่จะเข้ามาเชื่อมโยงการทำงานด้วยวิธีใด และแต่ละองค์กรจะเข้ามา มีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรหรืออาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจะมีส่วนเข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ได้อย่างไร

๓.๓ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากข้อมูลในบทที่ ๒ ข้อ ๒.๒ พบว่า

๓.๓.๑ บทบาทหน้าที่และภารกิจของอาสาสมัครเกษตรทั้ง ๑๖ สาขาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้น ปฏิบัติหน้าที่หลักใน ๓ ด้านด้วยกัน ได้แก่

๑) ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและระหว่าง อกษ. ในสาขาเดียวกัน

๒) ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อมูลด้านการเกษตรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓) ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัดมอบหมายและสนับสนุนภารกิจตามที่ร้องขอ ประกอบด้วย การสำรวจรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล และการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้

๓.๓.๒ ความซ้ำซ้อนด้านตัวบุคคล พบว่า ร้อยละ ๔๘.๖๐ ของ อกม. มาจาก อกษ. สาขาเกษตรหมู่บ้านของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือเท่ากับ ๗๔,๑๐๓ รายจาก อกม. ๗๕,๑๕๕ ราย ที่เหลือ

ร้อยละ ๑.๔๐ มาจาก อกษ. สาขาอื่น ๆ แต่จากตัวเลขฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตรในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังไม่สามารถจำแนกได้ชัดเจนว่า อกม. และ อกษ. บุคคลเดียวกันนี้ ปฏิบัติหน้าที่เป็น อกษ. กี่สาขา จึงก่อให้เกิดความสับสนสำหรับการประสานงานและขอรับความช่วยเหลือของเกษตรกร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนควรยุบรวมอาสาสมัครเกษตรที่มีหลากหลายชื่อทั้ง ๑๖ สาขา ให้เหลือเพียง อกม. ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบบูรณาการ

๓.๔ ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการตามบทบาทภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

อาสาสมัครเป็นบุคลากรที่เป็นจิตอาสาอย่างแท้จริงทำงานเพื่อพี่น้องประชาชนในแต่ละชุมชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญได้อย่างเข้มแข็งและเป็นกำลังสำคัญทางด้านการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด การทำงานเป็นจิตอาสาด้วยใจ เช่น อกม. และ อสม. ในอดีตนั้นนำมาสู่ความภาคภูมิใจในตนเองอย่างยิ่งของผู้เป็นอาสาสมัครเพราะเป็นการทำงานด้วยความเสียสละในการที่จะช่วยเหลือพี่น้องประชาชนในชุมชนโดยไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ นอกจากความสุขใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น เงินเป็นเรื่องสำคัญก็จริงแต่วิธีการให้เงินนั้นสำคัญเสียยิ่งกว่า เพื่อที่จะให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังคงมีแรงจูงใจอยู่ แต่การให้เงินเป็นเงินเดือนโดยที่ไม่ต้องมีผลงานอะไรมากนัก นอกจากผ่านการอบรมตามขั้นตอนที่กำหนดแต่ไม่ไปผูกพันกับผลงาน เรียกว่าไม่เป็น pay for performance อาจจะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้มากมาย มนุษย์เราจะเปรียบเทียบความพยายามที่ตนเองลงไปและผลตอบแทนที่ตนเองได้รับ เทียบกับความพยายามและผลตอบแทนที่คนอื่นได้ โดยนำอัตราส่วนของผลตอบแทนที่ได้หารด้วยความพยายามที่ลงไปเพื่อไปเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่ผู้อื่นได้กับความพยายามที่ผู้อื่นได้ลงไป เมื่อไหร่ก็ตามที่อัตราส่วนของตนเองมีค่าเท่ากับคนอื่นเราก็จะรู้สึกว่ายุติธรรมหรือมีดุลยภาพ แต่ถ้าอัตราส่วนดังกล่าวของตนเองน้อยกว่าคนอื่นแล้วก็จะรู้สึกว่าตนเองเสียเปรียบไม่ได้ดุลยภาพ (อานนท์ ศักดิ์วีระวิทย์, ๒๕๖๒)

๓.๔.๑ แนวทางการพิจารณาจ่ายค่าป่วยการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ปัจจัยที่คำนึงถึงในการพิจารณาจ่ายค่าป่วยการ จากการศึกษาพบว่า

๑) ใช้บทบาทหน้าที่และภารกิจ ตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ไว้ ๕ บทบาท ครอบคลุมงานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร งานติดตามสถานการณ์การเกษตรและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน และการปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอความช่วยเหลือ

๒) คิดค่างานที่ปฏิบัติจริงตามกระบวนการงานของแต่ละภารกิจ รายชิ้นงาน และจำนวนชั่วโมงที่ปฏิบัติงาน จากนั้นคำนวณเป็นจำนวนวัน โดยกำหนดให้ ๑ วันมีชั่วโมงที่ปฏิบัติงาน จำนวน ๘ ชั่วโมง

๓.๔.๒ ความคุ้มค่าในการจ่ายค่าป่วยการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

จากการศึกษาการพัฒนาผลการปฏิบัติงานและการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ อกม. จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด (ประทีป อยู่สุข, ๒๕๕๕) ได้รายงานผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนางานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านว่า ควรมีการจัดสวัสดิการเป็นค่าตอบแทนตามสมควรแก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ (สุวิสาส์ กันตอนันตพร, ๒๕๕๔; ชำนาญ และคณะ, ๒๕๕๖ ; ฉันทิตาและคณะ, ๒๕๕๘) ควรมีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ อกม. หรือสนับสนุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าเบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการสนับสนุนการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน เป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และพบว่า การที่เกษตรหมู่บ้านได้รับค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ กับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้าน (สุวิสาส์ กันตอนันตพร, ๒๕๕๔) ปัจจุบันค่าครองชีพสูงขึ้นทำให้อาสาสมัครหมู่บ้านต้องแบกรับภาระในการออกไปปฏิบัติงาน จึงมีความต้องการค่าตอบแทน หรือสวัสดิการในการปฏิบัติงาน เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดีมากยิ่งขึ้น (มุสตี จันทร, ๒๕๕๖; ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ, ๒๕๕๖) จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า อกม. ในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด และกรุงเทพมหานคร มีจำนวน ๗๕,๑๕๕ ราย หาก อกม. ได้รับเงินค่าป่วยการเพื่อตอบแทนการปฏิบัติงานใน ๕ บทบาท สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความคุ้มค่าได้จากตัวอย่างการวิเคราะห์ความคุ้มค่าจากการปฏิบัติงานของ อกม. กรณีการระบาดของศัตรูพืชอุบัติใหม่ และกรณีการสำรวจตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร ดังนี้

๑) การระบาดของศัตรูพืชอุบัติใหม่

ความคุ้มค่าจากบทบาทงานติดตามสถานการณ์การเกษตรและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง เตือนภัยการระบาด การติดตามสถานการณ์ด้านการเกษตร จะมีส่วนช่วยในการลดภาระทางการเงินการคลังของรัฐบาลและสถาบันการเงินของประเทศ และบรรเทาเหตุของปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกรได้ โดยบทบาทหน้าที่ของ อกม. ประกอบด้วย ๓ ภารกิจหลักคือ ๑) สำรวจและติดตามการระบาดของศัตรูพืชรายเดือน ๒) สำรวจ ตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร และ ๓) เฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์ปัญหาการเกษตรในพื้นที่

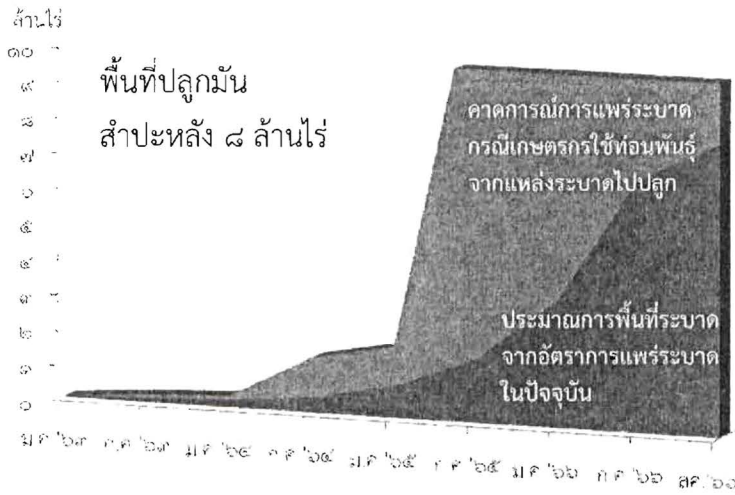
การสำรวจและติดตามการระบาดของศัตรูพืช ตัวอย่างจากกรณีการระบาดของเพลี้ยแป้งสีชมพูมันสำปะหลัง ประเทศไทยพบการระบาดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้นมา และระบาดต่อเนื่องสูงสุดช่วง พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ และสามารถควบคุมได้ในปี ๒๕๕๖ จากการวิเคราะห์พบว่า

พื้นที่การระบาดสูงสุดในปี ๒๕๕๔ ครอบคลุมพื้นที่ ๔,๐๗๒,๐๒๕ ไร่ จากที่มีพื้นที่ปลูก ๘,๐๐๑,๗๐๙.๔๑ ไร่ หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๖) ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย ๓,๕๒๒ กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๓ก) เมื่อถูกเพลี้ยแป้งทำลายผลผลิตจะสูญเสียไปเฉลี่ยร้อยละ ๖๘ - ๘๘ (โอภาส บุญเสียง, ม.ป.ป.) ทำให้เสียโอกาสจากรายได้ที่จะจำหน่ายผลผลิตที่เกษตรกรควรจะได้รับ ๑๙,๙๙๒.๒๙ ถึง ๒๕,๘๗๒.๓๘ ล้านบาทต่อปี รวมการระบาด ๔ ปี เกษตรกรสูญเสียผลผลิตไปคิดเป็นมูลค่า ๗๙,๙๖๙.๑๖ ถึง ๑๐๓,๔๘๙.๕๑ ล้านบาท (ตารางที่ ๑๐) ยังไม่รวมถึงภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่ประเมินค่ามิได้

ในกรณีนี้ เพลี้ยแป้งสีชมพูมันสำปะหลังนี้ เนื่องจากเป็นศัตรูพืชชนิดใหม่ที่มาจากต่างประเทศ ถึงแม้หลายหน่วยงานจะประสานความร่วมมือกันอย่างดียิ่ง แต่การรับมือของเจ้าหน้าที่รัฐจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากจนต้องใช้กลไก ออกม. มาเป็นหลักในการสำรวจและติดตามการระบาดของเพลี้ยแป้งทุกสัปดาห์ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง รวมถึงการรวบรวมพลังชุมชนร่วมในการควบคุมเพลี้ยแป้งมันสำปะหลังกับหน่วยราชการด้วย มิฉะนั้นการปลูกมันสำปะหลังคงประสบปัญหาอีกยาวนานเช่นเดียวกับหลายประเทศที่ใช้เวลาในการควบคุมเพลี้ยแป้งสีชมพูเป็นเวลานาน ๑๐ ถึง ๑๕ ปี (วัชรินทร์ โอบารกนก, ๒๕๕๗) หลังจากประสบความสำเร็จในการควบคุมเพลี้ยแป้งสีชมพู ประเทศไทยได้รับการยกย่องจากนานาชาติและองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติได้มอบรางวัล Edouard Saouma Award ประจำปี ค.ศ. ๒๐๑๔/๒๐๑๕ ในความสำเร็จที่สามารถกำจัดเพลี้ยแป้งสีชมพูได้สำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว ด้วยความร่วมมือของ ออกม. เกษตรกรและทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็ง

ปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง กำลังประสบกับปัญหาการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๓ พื้นที่การระบาด ๕๖,๑๓๘ ไร่ ในพื้นที่ ๑๖ จังหวัด แต่ในเดือนกรกฎาคม พื้นที่การระบาดได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น ๒๒ จังหวัด พื้นที่ระบาด ๑๑๑,๕๔๙ ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๖) จากการรายงานดังกล่าวพบว่า จากเดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๓ อัตราการแพร่ระบาดเพิ่มขึ้นประมาณ ๒ เท่าใน ๖ เดือน ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการด้วยมาตรการต่าง ๆ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำโครงการป้องกันกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลังในพื้นที่ ๔๕,๔๐๐ ไร่ ใน ๑๑ จังหวัด โดยรัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ วงเงิน ๒๓๔ ล้านบาท แต่การดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยลำพังนั้นไม่ทั่วถึงไม่ทันเหตุการณ์ การระบาดยังคงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา ดังนั้น หากการแพร่ระบาดยังคงขยายออกไปโดยไม่มีมาตรการใหม่เข้ามาบริหารจัดการภายในต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๖๖ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดจะถูกเข้าทำลายจากโรคใบด่าง หรือกรณีที่เลวร้ายที่สุด คือ เกษตรกรนำท่อนพันธุ์ที่เป็นโรคไปปลูกจะทำให้พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดของประเทศถูกเข้าทำลายด้วยโรคใบด่างภายในปี ๒๕๖๕ (ภาพที่ ๓) คิดมูลค่าความเสียหายไม่ต่ำกว่า ๔๗,๙๖๙.๖๑ ล้านบาท (ตารางที่ ๙)

ในกรณีใบต่างมันสำปะหลังนี้ เช่นเดียวกับเพลิงแบ่งสีชมพูซึ่งเป็นศัตรูพืชอุบัติใหม่ที่มาจากต่างประเทศ ลำพังเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมการระบาดได้ เนื่องจากมีจำนวน

ภาพที่ ๓ การประมาณการแพร่ระบาดของโรคใบต่างมันสำปะหลัง

เจ้าหน้าที่น้อยไม่สามารถปฏิบัติการได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ภาครัฐต้องนำมาตรการใหม่มาใช้ โดยให้ระดมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของ อกม. เป็นหลักในการสำรวจและติดตามการระบาด ทุกสัปดาห์การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่เกษตรกรและให้ อกม. เป็นแหล่งข่าวในการแจ้งการเคลื่อนย้ายท่อนพันธุ์มันสำปะหลังจากแหล่งที่มีการระบาดของโรค (ภาพที่ ๓)

ตารางที่ ๙ การประเมินมูลค่าความสูญเสียจากการระบาดของศัตรูพืชอุบัติใหม่ในมันสำปะหลัง

ศัตรูพืชอุบัติใหม่	พื้นที่ระบาดสูงสุด(ไร่)	ความเสียหายของผลผลิตเฉลี่ยร้อยละ	ความสูญเสียของเกษตรกร					
			จากการลงทุน		เฉลี่ยผลผลิตต่อไร่	รายได้ขั้นต่ำที่เกษตรกรควรจะได้รับ ต่อไร่		
			ต่อไร่	ต่อพื้นที่การระบาด		ขั้นต่ำสูญเสีย	สูงสุดสูญเสีย	
เพลิงแบ่งสีชมพูของ มันสำปะหลัง	๔,๐๗๒,๐๒๕	๖๘-๘๘	๖,๖๗๓.๐๕	๒๗,๑๑๖.๘๓	๓,๕๒๒ ปี ๒๕๕๔	๗,๒๒๐.๑๐	๓๙,๙๙๒.๒๙ ร้อยละ ๖๘	๒๕,๘๗๒.๓๘ ร้อยละ ๘๘
ใบต่างมันสำปะหลัง	๘,๖๖๖,๕๙๖	๘๐	๖,๒๒๑.๗๑	๕๓,๙๒๑.๐๕	๓,๓๗๕ ปี ๒๕๖๓	๖,๙๑๘.๗๕	๔๗,๙๖๙.๖๑ ร้อยละ ๘๐	

นอกจากนี้ ศัตรูพืชอุบัติใหม่แล้ว อกม. ยังมีบทบาทภารกิจในการเก็บข้อมูลการระบาดของศัตรูพืชประจำถิ่นที่หน่วยงานให้ความช่วยเหลือ จากข้อมูลของความเสียหาย และการชดเชยที่รัฐบาลได้จ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยจากการระบาดของศัตรูพืช (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓) จะเห็นได้ว่า ความเสียหายในช่วง ๕ ปี ที่ผ่านมา มีพื้นที่ความเสียหายมากกว่า ๔ แสนไร่ และภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรมากถึง ๔๖๙.๘๕ ล้านบาท

บทบาทหน้าที่ของ อคม. ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเฝ้าระวังและรายงาน สถานการณ์การระบาดของในพื้นที่รับผิดชอบจะเป็นการดีสำหรับหน่วยงานภาคมากเพียงใดหากเราไม่ต้อง รับประทานการจ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยจากการระบาดศัตรูพืช แต่ทุกภาคส่วนร่วมกัน ปฏิบัติงานอารักขาพืช สัตว์และประมงแบบเชิงรุกเพื่อป้องกันและเตือนภัยการระบาดอันที่จะเป็นการลด ความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตรและลดภาระค่าใช้จ่ายจากการสูญเสียงบประมาณ เพื่อชดเชยให้แก่เกษตรกรหลังเกิดการระบาดแล้ว ซึ่งภารกิจนี้จะเกิดขึ้นได้จากกลไกการปฏิบัติงาน ร่วมกันระหว่าง อคม. เกษตรกร และเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้บูรณาการ การทำงานร่วมกันในพื้นที่อย่างเข้มแข็ง

๒) การสำรวจ ตรวจสอบและรับรองความเสียหายจากภัยธรรมชาติด้านการเกษตร

อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน มีบทบาทภารกิจในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ จำนวนเกษตรกร พื้นที่ความเสียหายและการสนับสนุนงบประมาณการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ในระหว่างปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒ เฉพาะภัยธรรมชาติหลัก คือ ผู้ประสบอุทกภัย และผู้ประสบภัยจากภัยแล้ง/ฝนทิ้งช่วงและสภาพอากาศแปรปรวน พบว่า อคม. ได้ปฏิบัติงานสำรวจ พื้นที่ประสบภัยพิบัติทั้ง ๒ ภัยหลัก กว้างขวางถึง ๒๑,๘๙๖,๐๐๐ ไร่ วงเงินงบประมาณที่ให้ ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรผู้ประสบภัย มีมูลค่ารวม ๒๔,๖๘๐ ล้านบาท สามารถช่วยเหลือเกษตรกร ที่ประสบภัยได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและเป็นธรรมถึง ๒,๓๘๑,๔๙๓ ราย (กรมส่งเสริม การเกษตร, ๒๕๖๓)

ตารางที่ ๑๐ จำนวนเกษตรกร พื้นที่ความเสียหาย และการสนับสนุนงบประมาณการให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบอุทกภัย และผู้ประสบภัยจากภัยแล้ง/ฝนทิ้งช่วงและสภาพอากาศแปรปรวนระหว่าง ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒

ประเภทของภัยพิบัติ	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่ (๑,๐๐๐ ไร่)		พืช		งบประมาณ (ล้านบาท)
		ข้าว	พืชไร่	สวน และอื่นๆ	รวม	
รวม ๒ ภัยพิบัติหลัก	๒,๓๘๑,๔๙๓	๑๘,๑๔๔	๓,๔๓๔	๓๑๘	๒๑,๘๙๖	๒๔,๖๘๐
ผู้ประสบอุทกภัย	๑,๒๕๙,๔๗๑	๘,๑๖๘	๑,๓๙๗	๒๗๔	๙,๘๓๙	๑๑,๑๖๔
ผู้ประสบภัยจากภัยแล้งฯ	๑,๑๒๒,๐๒๒	๙,๙๗๖	๒,๐๓๗	๔๔	๑๒,๐๕๗	๑๓,๕๑๖

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓

นอกเหนือจากการดำเนินงานที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ภารกิจงานอื่น ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาสาสมัครเกษตรก็ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ (๒๕๖๓) ได้รายงานถึงแนวทางการดำเนินงานตามแผนป้องกันภัยและเผชิญเหตุภัยแล้งด้านการเกษตร ปี ๒๕๖๒/๖๓ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าจะมีการดำเนินมาตรการ ๑) การป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ การสร้างการรับรู้เพื่อลดความเสี่ยงของ ๗๗ จังหวัด เช่น การติดตามสถานการณ์น้ำทั้งในและนอกเขตชลประทาน การส่งเสริมปลูกพืชใช้น้ำน้อย เป็นต้น ๒) การเตรียมความพร้อม เช่น การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ (เครื่องสูบน้ำ) การสำรองเสบียงสัตว์ เมล็ดพันธุ์ ก้าวพันธุ์ การปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น ๓) การเผชิญเหตุ เช่น การสนับสนุนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค รักษาระบบนิเวศการเกษตร การสนับสนุนเสบียงสัตว์และเวชภัณฑ์ จัดหน่วยเคลื่อนที่ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ ให้คำแนะนำ การเลี้ยงสัตว์ การเฝ้าระวังโรคพืชและโรคสัตว์ รวมถึงดูแลสุขภาพสัตว์ เป็นต้น และ ๔) การฟื้นฟูให้ดีกว่าเดิม เช่น ประเมินมูลค่าความเสียหายในภาคการเกษตรจากภัยพิบัติ โครงการสนับสนุนเงินกู้แก่สหกรณ์ที่ประสบสาธารณภัยและแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตร ช่วยเหลือสหกรณ์และสมาชิกที่ประสบภัยพิบัติ และการช่วยเหลือเกษตรกรตามระเบียบกระทรวงการคลัง ซึ่งการปฏิบัติงานเหล่านี้ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้ร่วมมีส่วนในการขับเคลื่อนด้วย

๓) การจ่ายเงินเยียวยาครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด - ๑๙ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบมาตรการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและเยียวยาประชาชน เกษตรกรและผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - ๑๙ และการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด - ๑๙ การแพทย์และสาธารณสุขที่ได้รับผลกระทบจากโควิด - ๑๙ และด้านการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดจากโควิด - ๑๙ วงเงิน ๖๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งในส่วนของการจ่ายเงินเยียวยาช่วยเหลือเกษตรกรจำนวนมากถึง ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ครัวเรือน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้ อกม. เข้ามาช่วยขับเคลื่อนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอน/วิธีการในการขอรับสิทธิ์ รวมทั้งช่วยให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง จนส่งผลให้การจ่ายเงินเยียวยาให้กับครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด - ๑๙ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้องแม่นยำ ตลอดจนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของมาตรการซึ่งถือเป็นบทบาทการทำงานในลักษณะ “ปิดทองหลังพระ” ที่สำคัญยิ่งของ อกม. ในภาวะวิกฤติด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

๔) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร การปฏิบัติงานของ อกม. เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายโดยเป็นผู้นำนโยบายของหน่วยงานของภาครัฐ โดยเฉพาะของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ อกม. เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่รับทราบข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในเวทีต่าง ๆ ในฐานะคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานนโยบายการที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่าง ความคุ้มค่าจากบทบาทการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน และบทบาทการประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน จากการศึกษาและวิเคราะห์โครงการและมาตรการต่าง ๆ

ของภาครัฐพบว่า การปฏิบัติงานของ อกม. ช่วยให้ภาครัฐสามารถกำหนดเป้าหมายและพื้นที่ การดำเนินงานได้ถูกต้องแม่นยำตรงตามความต้องการของชุมชน ทำให้โครงการมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างโครงการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ดำเนินการในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ มีดังนี้

(๑) การส่งเสริมอาชีพตามแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ได้แก่ การรวบรวมปัญหาความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ หมู่บ้าน จึงเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการสำคัญของรัฐบาล ดังกรณีตัวอย่าง

ก. มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี ๒๕๕๗/๕๘ จากปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๗ ได้ให้ความช่วยเหลือ เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการงดส่งน้ำเพื่อทำนาปรังในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง รวม ๒๖ จังหวัด เพื่อดำเนินงานตามมาตรการหลักด้านการจ้างแรงงาน จำนวน ๔๔,๔๖๔ ราย ทำให้เกิด การจ้างงานสร้างรายได้กว่า ๔๐๐ ล้านบาท และจัดการส่งเสริมอาชีพตามมาตรการเสริมรวม ๖ มาตรการ เกิดมูลค่าผลผลิตจากกิจกรรมตามมาตรการเสริม ๖๒๓ ล้านบาท โดยมาตรการเสริม ๖ มาตรการ ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมอาชีพด้านปศุสัตว์ เกษตรกรได้รับประโยชน์ ๑๓,๓๖๑ ราย ๒) การส่งเสริมอาชีพด้านประมง เกษตรกรได้รับประโยชน์ ๓,๕๙๔ ราย ๓) ฝึกอาชีพด้านการเกษตร จำนวน ๙ หลักสูตร สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร จำนวน ๑๘,๐๒๑ ราย ๔) ฝึกอาชีพกับ กศน. สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร จำนวน ๑,๕๘๔ ราย ๕) สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว จำนวน ๑๕๘,๐๑๖ ไร่ และ ๖) สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง) จำนวน ๓๖,๓๑๔ ไร่

ข. โครงการสร้างรายได้และพัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนเพื่อบรรเทา ปัญหาภัยแล้ง ปี ๒๕๕๗/๕๘ คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ช่วยเหลือเกษตรกร ที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่แล้งซ้ำซากและให้ดำเนินโครงการในพื้นที่เกษตรที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ จากภัยแล้ง ในพื้นที่ ๓,๐๕๑ ตำบล ใน ๕๘ จังหวัด โดยผลการดำเนินงานได้มีชุมชนเกษตรที่ได้รับ ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการของรัฐบาล จำนวน ๓,๐๔๓ ตำบล ๖,๕๙๖ โครงการ งบประมาณ ๓,๐๐๔.๕๑ ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการด้านการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชน ร้อยละ ๕๐.๔๕ โครงการด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ ๓๕.๙๕ โครงการด้าน การผลิตทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ในฤดูแล้ง ร้อยละ ๙.๖๔ และโครงการด้านการจัดการเพื่อลดการสูญเสียผลผลิตเกษตร ร้อยละ ๓.๙๖ จากการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า เกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการจำนวน ๒.๘๗ ล้านครัวเรือน เกิดการจ้างงานในชุมชน จำนวน ๘๗๐,๐๐๐ ราย และเกิดเงินทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในระดับชุมชน/ตำบล เป็นจำนวน ๒,๐๔๘.๐๒ ล้านบาท และในระดับจังหวัด ๒,๗๗๑.๓๙ ล้านบาท ในด้านสังคมยังพบว่า ชุมชนเกิดความร่วมมือ

และความสามัคคีในชุมชน เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามัคคีปรองดองและเป็นต้นแบบการบริหารจัดการโครงการอื่น ๆ ต่อไป

ค. โครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ จากภัยแล้ง ปี ๒๕๕๘/๕๙ ในส่วนที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบ จำนวน ๒ มาตรการ ได้แก่

มาตรการที่ ๑ การส่งเสริมความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน (กิจกรรมการสร้างรายได้จากการส่งเสริมปลูกพืชในฤดูแล้ง) ใน ๒๒ จังหวัด กลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เห็นชอบตามความเห็น ของสำนักงบประมาณที่อนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ งบกลาง รายการ เงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงการคลังให้กันเงินไว้เบิกเหลือในปี เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายโครงการมาตรการที่ ๑ ในกรอบวงเงิน ๙๗๑,๙๗๙,๙๓๖ บาท จากผลการดำเนินงาน มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น ๓๘๕,๙๕๘ ราย เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างรายได้จากพืชทดแทนนาปรัง มีเกษตรกรได้รับประโยชน์ ๑๕๓,๕๓๒ ราย งบประมาณ ๓๕๖,๙๒๐,๙๐๐ บาท

มาตรการที่ ๒ โครงการตามแผนพัฒนาอาชีพเกษตรกรตามความ ต้องการของชุมชนเพื่อบรรเทาภัยแล้ง ปี ๒๕๕๘/๕๙ ตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ เห็นชอบโครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี ๒๕๕๘/๕๙ และอนุมัติกรอบวงเงินงบประมาณ งบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น จำนวน ๔,๐๗๑.๓๑๕ ล้านบาท และมอบหมายกระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับกระทรวงเกษตร และสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำรวจความต้องการของชุมชน ผลจากการดำเนินโครงการพบว่า ในภาพรวม ๗๕ จังหวัด มีเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการจำนวน ๒.๓ ล้านราย เกษตรกรได้รับการจ้างแรงงาน ๔,๕๒๐,๙๒๐ วันทำงาน และเกิดรายได้จากการจ้างแรงงานไม่น้อยกว่า ๑,๓๕๖.๒๘ ล้านบาท

ง. โครงการ ๙๑๐๑ ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมีเพื่อการพัฒนา การเกษตรอย่างยั่งยืน (เกษตรยั่งยืน ๑) จากการดำเนินงานโครงการดังกล่าว พบว่า จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณให้ดำเนินโครงการ ๑.๕๖ ล้านราย และมีเกษตรกร ที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ จำนวน ๗.๗๘ ล้านราย เกิดรายได้แก่เกษตรกรที่เป็นแรงงานกว่า ๒.๒๕ ล้านราย เฉลี่ย ๔,๔๐๐ บาทต่อราย สร้างรายได้กลับคืนให้แก่โครงการเฉลี่ย ๑๙๕,๒๐๐ บาท ต่อโครงการ หรือร้อยละ ๒๑.๗๖ ของงบที่สนับสนุนเฉลี่ย ๘๙๗,๑๓๐ บาทต่อโครงการ และก่อให้เกิด การกระตุ้นการใช้จ่ายและกระแสเงินสดหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในภาพรวม ๕๔,๐๔๐ ล้านบาท

๓.๕ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในพื้นที่

จากการข้อมูลในบทที่ ๒ ข้อ ๒.๔ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ศึกษาและวิเคราะห์แล้วพบว่า การปฏิบัติงานที่ผ่านมาไม่มีความเชื่อมโยงกันในการปฏิบัติงานของ อกม. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับตั้งแต่ระดับพื้นที่และส่วนกลาง ในส่วนของจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ได้กำหนดให้ อกม. เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการหมู่บ้านจึงไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับฐานรากขึ้นมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่น ในประเด็นการจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าป่วยการของ อกม. นั้น อกท. ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจาก อกท. มีอาสาสมัครสนับสนุนการทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา วิเคราะห์แล้วเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อกท.) เห็นควรให้มีการหารือร่วมกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กับกระทรวงมหาดไทยและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการบูรณาการตามนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาลอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

๓.๖ คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

จากการศึกษาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้รวบรวมวิเคราะห์และสรุปคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของ อกม. สามารถแบ่งเป็น ด้านการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ สรุปได้ ดังนี้

๓.๖.๑. ด้านการพัฒนาการเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ดำเนินการสำรวจด้านต่าง ๆ ทางการเกษตร จะมีส่วนสำคัญยิ่งในกระบวนการขับเคลื่อนให้นโยบาย Big Data ทางการเกษตรมีความแม่นยำและเป็นปัจจุบัน ทั้งการเก็บข้อมูลจากขั้นทะเบียนเกษตรกร การจัดเก็บภาวะการผลิตพืช ภาครัฐสามารถใช้ข้อมูลในการคาดการณ์ผลผลิต และจัดการข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำได้ด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีคุณภาพความถูกต้องแม่นยำ สามารถนำข้อมูลในการวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและการกระจายผลผลิต ทำให้เกษตรกรได้รับสิทธิประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการของภาครัฐ เนื่องจาก อกม. เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรเกษตรกรจากประสบการณ์และจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่เป็นต้นแบบทั้งด้านการผลิตตามระบบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ทั้งยังสามารถเป็นผู้รวบรวมและกระจายสินค้าในพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจทั้งแก่ผู้ผลิต ลูกค้าและผู้บริโภค แจ้งข้อมูลที่มีความจำเป็นเพื่อใช้สำหรับการพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) ให้เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานอย่างเหมาะสม ช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมีที่เกินความจำเป็น ดังนี้

๑) ข้อมูลด้านการเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจะมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับข้อมูลที่นับเป็นข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ (Big Data) และทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปต่อยอดจากข้อมูลทะเบียนการจัดทำ “ฐานข้อมูลด้านการเกษตร” เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Management) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Big Data Analytic หรือ Deep Learning) เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ของรัฐในการกำหนดและบริหารนโยบายเศรษฐกิจการเกษตร การบริหารอุปสงค์และอุปทานสินค้าเกษตร การให้บริการภาครัฐ อีกทั้งเพื่อประโยชน์สำหรับภาคเอกชนและภาคประชาชนนำข้อมูลเปิด (Open Data) ไปใช้ปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิต (Productive Applications) อาทิ การใช้ประโยชน์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการอธิบายปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้ม (Descriptive Analytics) การพยากรณ์และวิเคราะห์หาโอกาสในอนาคต (Predictive Analytics) การพยากรณ์และวิเคราะห์ทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาหรือสร้างโอกาสในอนาคต (Prescriptive Analytics) รวมถึงการขึ้นทะเบียนเพื่อการรับรองสิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (บุคคล นิติบุคคล ปัจจัยการผลิตและสินค้าทางการเกษตร) และกำกับดูแลกิจการของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร และผู้ประกอบการบริการทางการเกษตรให้มีการผลิต ชื่อขายและบริโภคนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์

๒) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการเกษตร ปัจจุบันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการบูรณาการงานด้านนโยบายต่าง ๆ อาทิเช่น ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก (Zoning by Agri - map) การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าและการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงาน การทำเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmers และอื่น ๆ ลงสู่พื้นที่ชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และเครือข่ายผู้นำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยอาศัย ออกม. เป็นกลไกช่วยขับเคลื่อนงานตามนโยบายของรัฐในระดับฐานราก ดังนั้น ออกม. จึงมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์สำหรับการพลิกฟื้นขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการเกษตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ออกม. เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่รับทราบข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในเวทีต่าง ๆ ในฐานะคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานนโยบายการที่เกี่ยวข้อง

๓) การพัฒนาคุณภาพผลผลิตและการกระจายผลผลิต ออกม. เป็นวิทยากรและต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ด้านระบบรับรองมาตรฐาน GAP สามารถเป็นตัวแทนจากภาครัฐและเอกชนในการรับรองการผลิตตรวจสอบย้อนกลับคุณภาพของสินค้าและแหล่งผลิต สามารถเป็นผู้รวบรวมและกระจายสินค้าในพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจทั้งแก่ผู้ผลิต ลูกค้าและผู้บริโภคนอกจากนี้ ยังตระหนักถึงคุณค่าของสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ทำให้สามารถผลักดันสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพื่อต่อยอดการยกระดับเป็นสินค้า GI (Geographical Indication)

๔) แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่เนื่องจาก อกม. เป็น Smart Farmer จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรเกษตรกรให้แก่คนในชุมชนจากประสบการณ์ และจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่

๕) ภารกิจงานการสำรวจเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์การระบาดของศัตรูด้านการเกษตรในพื้นที่ การผลิตภาคเกษตรมีความเสี่ยงอันเกิดจากภัยพิบัติด้านต่าง ๆ หลายด้านโดยมีภัยพิบัติที่เกิดจากการระบาดของศัตรูพืชและศัตรูสัตว์ทั้งเชื้อโรคแมลงศัตรูและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่นับวันจะเกิดบ่อยขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการเดินทางติดต่อกันที่รวดเร็วและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อการแพร่ระบาดให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโรคระบาดของคนทั้งจากศัตรูเดิมที่มีอยู่ภายในประเทศและศัตรูอุบัติใหม่จากต่างประเทศ การระบาดเกิดได้ทั้งในกระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยวและการรักษา หรือแม้แต่ในเมล็ดพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์ ดังนั้นการวางโครงสร้างระบบการสำรวจติดตามเฝ้าระวังศัตรูพืชและศัตรูสัตว์ทางการเกษตรโดยมีอาสาสมัครเกษตรประจำหมู่บ้าน (อกม.) เป็นผู้ทำหน้าที่ในการสำรวจติดตามเฝ้าระวังและแจ้งข้อมูลในระดับชุมชนเป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาและความมั่นคงในภาคการเกษตรเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้สำหรับการพยากรณ์และแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูได้อย่างแม่นยำเพื่อการวางแผน การผลิตและควบคุมศัตรูทางการเกษตรซึ่งการพยากรณ์และแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูทำได้ทั้งลักษณะง่าย ๆ เช่น การแจ้งเตือนเพื่อการใช้สารเคมีป้องกันบนพื้นฐานของศัตรูที่พบเจอ หรือการวิเคราะห์ที่ซับซ้อนมากขึ้นให้สามารถพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) การช่วยเหลือคุ้มครองทางสังคมภาคเกษตร ให้เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานอย่างเหมาะสม ช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมีที่เกินความจำเป็น ทั้งยังสามารถลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในการป้องกันกำจัดศัตรูได้ ที่มีสถิติการนำเข้าใน พ.ศ. ๒๕๖๒ เฉพาะสารเคมีป้องกันกำจัดแมลงและสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช คิดเป็นมูลค่าการนำเข้ามากกว่า ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๓) และลดปัญหาสารพิษตกค้างในผลผลิต ลดงบประมาณค่าใช้จ่ายภาครัฐในการควบคุมการระบาดของศัตรูทางการเกษตร ที่สำคัญภาครัฐที่เกี่ยวข้องความสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพยากรณ์และแจ้งเตือนภัยการระบาดรวมทั้งวิเคราะห์ความเสี่ยงในการเข้าทำลายของศัตรูพืชและศัตรูสัตว์ได้ ซึ่งจะลดความสูญเสียที่เกษตรกรทั้งจากการลงทุนในการผลิตแล้วเก็บเกี่ยวไม่ได้จากการทำลายของศัตรูด้านการเกษตรและผลตอบแทนจากการจำหน่ายผลผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

๖) การเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น อกม. จะปฏิบัติหน้าที่ในการสำรวจข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ประสบภัยที่แจ้งความเสียหายตามแบบ คชภ.๑ ระดับหมู่บ้าน เพื่อให้รายงานให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลจัดทำ คชภ.๑ ระดับตำบล เพื่อรายงานความเสียหายเบื้องต้นส่งให้สำนักงานเกษตรอำเภอภายใน ๓ วัน ซึ่งการปฏิบัติงานของ อกม. จะช่วยให้การรายงานผลการสำรวจความเสียหายครอบคลุมครัวเรือนเกษตรกรที่ประสบภัยได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

๗) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตร ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ที่สามารถเผื่อระวังลดการแพร่ระบาดของ ลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น ช่วยประหยัดทรัพยากรและงบประมาณที่รัฐจะต้องสูญเสียไปได้ นอกจากนี้ ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยประสานความสัมพันธ์เชื่อมโยงการทำงานระหว่างเกษตรกร ประชาชนในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สร้างการรับรู้ทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องร่วมกัน และขับเคลื่อนการปฏิบัติไปในทิศทางที่ถูกต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพได้

๓.๖.๒. ด้านการพัฒนาทางสังคม อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง ช่วยให้ภาครัฐได้รับข้อมูลในระดับพื้นที่ครบถ้วนถูกต้อง และแม่นยำตรงกับสภาพความเป็นจริง ส่งผลทำให้การวางแผนและการตัดสินใจระดับนโยบายมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานข้อมูลที่ต้องแม่นยำ รวมทั้งการกระจายการนำแนวนโยบายรัฐไปสู่การปฏิบัติระดับชุมชนเกิดประสิทธิผลช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยึดหลักการดำเนินการเชิงพื้นที่ โดยมีชุมชนเป็นตัวตั้งและการกำหนดแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตร ดังนั้น การพัฒนาบทบาทความเข้มแข็งให้ ออกม. ให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองมีอาหารพอเพียงสำหรับเลี้ยงตนเองและเป็นรายได้ให้ครอบครัว ได้แก่

๑) เป็นผู้จัดการความเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเกษตรกรด้วยกัน ประชาชนทั่วไปภายในชุมชนหมู่บ้านและภาครัฐ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน มีสถานภาพและบทบาทความรับผิดชอบที่เป็นที่ยอมรับและยกย่องเชิดชูในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นผู้สานความสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่กับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกกระดับ สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี สร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่และสร้างความยั่งยืนในอาชีพด้านการเกษตรของคนในชุมชนได้ต่อไป

ในกรณีของการจัดเก็บรวบรวมทั้งด้านการเกษตรและข้อมูลทางสังคมเพื่อการพัฒนาการช่วยเหลือเยียวยาจากทางภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับข้อมูลคุณภาพที่มีความถูกต้องแม่นยำเชื่อถือได้ ที่สำคัญคือ ประสิทธิภาพด้านความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ทำให้เกษตรกรได้รับบริการและสวัสดิการจากภาครัฐอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเป็นธรรม เกษตรกรรู้สึกอุ่นใจเสมือนมีตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐไปอยู่ในหมู่บ้านไม่ถูกทอดทิ้งจากหน่วยงานภาครัฐ จึงสามารถลดความเข้าใจผิด ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกรที่เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ส่งผลในภาพรวมให้เกิดความสุขสงบในชุมชนและสังคม

ด้านการรายงานสถานการณ์ปัญหาการเกษตรในพื้นที่ งานด้านการประชาสัมพันธ์ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เป็นกำลังสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานอื่นที่ช่วยสร้างการรับรู้แก่เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ ช่วยสร้างและสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่และคนในพื้นที่ ความเข้าใจและเข้าถึงของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสามารถช่วยบรรเทา

ความขัดแย้งของปัญหาด้านการเกษตรที่จะเกิดขึ้น บ้องปรามและคลีคลายเหตุการณ์ความขัดแย้งด้านการเกษตรทั้งเรื่องการดำเนินนโยบายภาครัฐ ปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำที่อาจจะเกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางหรือไม่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้

๒) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน จากคุณสมบัติของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ อกม. ต้องมาจากเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ตามนิยามของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือในชุมชนทั้งด้านความรู้ความสามารถ นอกจากจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรรม และมีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นและให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ดังนั้น อกม. จึงสามารถที่จะช่วยแก้ไขปัญหาโดยการเรียนรู้จากภายในด้วยตัวเกษตรกรเองช่วยสร้างเกษตรกรให้มีกระบวนการความคิดและการทำงานอย่างเป็นระบบที่มีเหตุผลและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓) เป็นพี่เลี้ยงช่วยพัฒนาความรู้และสร้างจูงใจแรงงานคืนถิ่นในการประกอบอาชีพการเกษตร ในช่วงที่มีวิกฤตทางเศรษฐกิจจะเกิดสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานคืนถิ่น อกม. ในฐานะผู้นำด้านการเกษตรของหมู่บ้านซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็กทำให้มีความใกล้ชิดกัน ดังนั้น อกม. จึงมีส่วนสำคัญในการเป็นพี่เลี้ยงช่วยพัฒนาความรู้และสร้างจูงใจแรงงานคืนถิ่นในการประกอบอาชีพการเกษตร ทั้งแรงงานในประเทศและผู้ที่กลับจากต่างประเทศ พัฒนาความรู้ความสามารถการทำเกษตรให้แรงงานคืนถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้แรงงานทำการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์/เลี้ยงปลาเพื่อกินและขายการทำเกษตรผสมผสานและส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพร เป็นต้น

๔) สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยอาศัยเครือข่าย อกม. ในระดับพื้นที่ อกม. มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ เพื่อสนับสนุนการสร้างความปลอดภัยอาหารในระดับชุมชนที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารของประเทศ และหากการเกษตรมีความเข้มแข็งสามารถผลิตอาหารที่มีความปลอดภัยและมีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการตลอดห่วงโซ่อาหารและได้รับการเกื้อหนุนจากรัฐบาล ช่วยในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวในระดับพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการวางแผนในการพัฒนาปัจจัยการผลิตในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาด้านการเกษตรและสนับสนุนการเพิ่มพื้นที่เกษตรผสมผสานเพื่อเพิ่มผลิตภาพการเกษตรแบบบูรณาการ ประเทศไทยจะสามารถพัฒนาจากครัวไทยสู่ครัวโลกได้

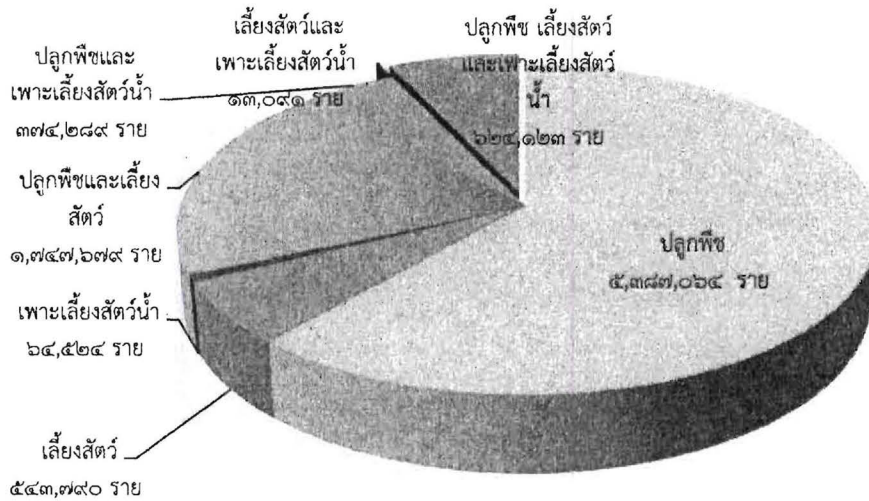
๓.๖.๓. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถช่วยให้เกิดคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ช่วยผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันและลดภาระด้านการเงินการคลังของประเทศในการบรรจุข้าราชการเพิ่มเติม

๑) ช่วยผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เน้นการเกษตรสร้างมูลค่าด้วยการถ่ายทอดความรู้และการปฏิบัติงานด้านศัตรูทางการเกษตรทั้งพืช สัตว์และประมง ในด้านการทำการเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ และเกษตรอินทรีย์ทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตลอดทุกขั้นตอนการผลิตทั้งพืช สัตว์และประมง เป็นไปตามวิชาการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม เกิดกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีมาตรฐานทั้งด้านความปลอดภัยและคุณภาพเฉพาะของตัวสินค้าตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการทำการเกษตรอัตลักษณ์และแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรซึ่ง ออกม. สามารถเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ในการเร่งรัดสนับสนุนเกษตรกรให้มีการสร้างมูลค่าผลผลิตเพิ่มจากกิจกรรมการแปรรูปและการตลาด และช่วยประสานงานในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้แก่เกษตรกรในชุมชน ชุมชนมีความเข้มแข็ง เข้าถึงแหล่งทุนและสถาบันการเงินในการต่อยอดธุรกิจชุมชน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนและส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ GPP และ GDP ของประเทศต่อไป

๒) ลดภาระด้านการเงินการคลังของประเทศในการบรรจุข้าราชการเพิ่มเติม ถึงแม้ในยุคปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่เปลี่ยนถ่ายการบริหารจัดการองค์กรการเกษตรสู่ยุคดิจิทัล รวมทั้งงานด้านการเกษตรเพื่อยกระดับการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรแบบครบวงจร โดยคาดหวังว่าการใช้ระบบดิจิทัลจะเป็นแหล่งที่รวบรวมความรู้ทุกแขนงทางการเกษตร ได้แก่ การบริหารจัดการปัจจัยการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร และการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ การส่งสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ตรงสู่ผู้บริโภค และการพยากรณ์แจ้งเตือนภัยพิบัติล่วงหน้า เป็นต้น แต่การที่ระบบดิจิทัลจะสามารถประมวลผลได้ต้องมีการป้อนข้อมูลที่ถูกจัดเก็บอย่างมีระบบและเป็นตัวแทนของข้อมูลจริงทั้งหมดได้ หากปราศจากซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือแล้วระบบดิจิทัลจะมีลักษณะเหมือนเป็นอัมพาต แต่การที่คาดหวังว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับตำบลซึ่งมีเพียง ๕,๓๐๔ คน มาทำหน้าที่เก็บข้อมูลให้ละเอียดและมีตัวอย่างการเก็บมาก ๆ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์นั้นก็เสมือนเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลที่ไม่คุ้มต่อการลงทุน

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาที่คาดหวังไว้ในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงจึงจำเป็นต้องมี ออกม. ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ โดยที่ประเทศไทยมีจำนวนตำบลทั้งหมด ๗,๒๕๖ ตำบล ๗๕,๐๓๒ หมู่บ้าน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๖๐) ไม่รวมกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่การเกษตร ๒๖ เขต จำนวน ๖๘ แขวง คิดเฉลี่ย ๑๐ หมู่บ้านต่อ ๑ ตำบล สามารถคำนวณได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านของตนเองอย่างทั่วถึง ค่างานของ ออกม. เท่ากับ ๑๕ วันต่อหมู่บ้าน หากต้องใช้เจ้าหน้าที่ ใน ๑ ตำบลต้องใช้เวลาทำงานไม่น้อยกว่า ๑๕๐ วัน จึงจะสามารถทำงานได้ครบทุกหมู่บ้าน หรือถ้าต้องให้งานแล้วเสร็จครบตามปริมาณงานของ ออกม. ใน ๑ ตำบลในเวลา ๑ เดือน เจ้าหน้าที่ ๑ คน มีมาตรฐานวันทำการเดือนละ ๒๒ วัน จำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่า ๖.๘๒ คน ซึ่งการมี ออกม. ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลืองานราชการในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่นี้ จะช่วยลดภาระด้านการเงินการคลังในการบรรจุข้าราชการเพิ่มเพื่อให้สามารถทำงานด้านการดูแลเกษตรกรผู้เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอันเป็นรากฐาน

ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรอีกมากมายได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาประเทศต่อไป

หมายเหตุ: เป็นจำนวนครัวเรือนที่ขึ้นทะเบียนโดยไม่แยกตามพื้นที่ทำกิจกรรม

ภาพที่ ๔ ร้อยละของจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร สะสมถึงวันที่

๑๑ ส.ค. ๒๕๖๓ ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๓

ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียน ตัดยอดเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ มีจำนวน ๘,๗๕๔,๕๖๐ ราย (ภาพที่ ๔) จำนวนเจ้าหน้าที่ในระดับที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน ๕,๓๐๔ คน คิดเป็นสัดส่วนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ๑ คน รับผิดชอบครัวเรือนเกษตรกร ๑,๖๕๑ ครัวเรือน ซึ่งเป็นอัตราส่วนความรับผิดชอบที่สูงมาก และหากต้องการให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพ สามารถบริการเกษตรกรได้ดียิ่งขึ้นสามารถปฏิบัติงานที่มีรายละเอียดของข้อมูลรายหมู่บ้าน จำเป็นต้องเพิ่มข้าราชการในพื้นที่จำนวนมาก และเสมือนว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้และไม่สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปองค์กรภาครัฐ แต่ถ้าวางคำนวณประมาณการการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เปรียบเทียบกับการจ่ายค่าป่วยการให้ อคม. พบว่า หากใช้วิธีเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่อย่างน้อยตำบล และแขวงจะต้องมีเจ้าหน้าที่ในอัตรา ๖.๘๒ คนต่อตำบล ต้องมีเจ้าหน้าที่ถึง ๕๑,๓๔๑ คน การบรรจุข้าราชการระดับปริญญาตรีเงินเดือน ๑๕,๐๐๐ บาท เงินเดือนเพิ่มในอัตราร้อยละ ๒.๕ ต่อ ๑ รอบ ปีละ ๒ รอบ ซึ่งต้องใช้งบประมาณเป็นเงินเดือนข้าราชการหรือ ๑,๐๖๕,๕๐๒.๘๕ ล้านบาท ตลอดอายุการรับราชการ ๓๕ ปี (ประมาณ ๒๐.๗๕ ล้านบาทต่อคนต่อปี) และเงินบำนาญสำหรับอายุเฉลี่ย ๗๕ ปี อีก ๑๕ ปี ประมาณการเป็นเงินงบประมาณ ๗๔๕,๙๒๓.๕๑ ล้านบาท โดยที่ยังไม่รวมงบประมาณที่รัฐต้องจ่ายไปกับค่าสวัสดิการต่าง ๆ ในขณะที่ หากมีการจ่ายค่าป่วยการให้อาสาสมัครหมู่บ้าน จำนวน ๗๕,๑๕๕ ราย ๓๑,๕๖๕.๑๐ ล้านบาทต่อ

๓๕ ปี (๙๐๑.๘๖ ล้านบาทต่อปี) เท่ากับ ลดภาระการเงิน การคลังลงได้ไม่น้อยกว่า ๑,๗๗๙,๘๖๑.๒๖ ล้านบาท (ตารางที่ ๑๑)

ตารางที่ ๑๑ เปรียบเทียบงบประมาณรายจ่ายของการเพิ่มอัตรากำลังข้าราชการกับการจ่ายค่าป่วยการให้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานราชการ

ประมาณการการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรกร กรณีลดภาระการเงินการคลัง

งบประมาณรายจ่าย กรณีเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่		งบประมาณรายจ่าย กรณีจ่ายค่าป่วยการให้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน	
๑. พื้นที่ระดับตำบล/แขวง	๗๕๒๘ แห่ง	๑. จำนวนหมู่บ้าน/แขวงที่ทำการเกษตร	๗๕,๑๕๕ หมู่บ้าน
๒. หากต้องการให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่สามารถปฏิบัติงานที่มีรายละเอียดของข้อมูลรายหมู่บ้าน ต้องพหามจนท. ๖.๘๒ รายต่อตำบล/แขวง	๕๑,๓๔๑ ตำแหน่ง	๒. จำนวนอาสาสมัครเกษตรกรที่มีอยู่ในปัจจุบัน	๗๕,๑๕๕ ตำแหน่ง
๓. เงินเดือนข้าราชการ ๑ คน เริ่มรับราชการ ๑๕,๐๐๐ บาท อัตราการขึ้นเงินเดือนต่ำสุดร้อยละ ๒.๕ ต่อรอบ ปีละ ๒ รอบ (ตลอดอายุ ๓๕ ปี)	๒๐.๗๕ ล้านบาท	๓. ค่าป่วยการจ่ายให้ออกม. ๑ รายต่อปี ตลอด ๓๕ ปี ในอัตรา ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน (อ้างอิง คน.กษ.)	๐.๕๒ ล้านบาท
๔. เงินเดือนข้าราชการตามข้อ ๒ ตลอดอายุ ๓๕ ปี	๑,๐๖๕,๕๐๒.๘๕ ล้านบาท	๔. ค่าป่วยการจ่ายให้ออกม. ๗๕,๑๕๕ ราย เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน (อ้างอิง คน.กษ.)	๓๑,๕๖๕.๑๐ ล้านบาท
๕. บำนาญข้าราชการ ๒๒๒๔ คนจนอายุ ๗๕ ปี (๑๕ ปี)	๗๔๕,๙๒๓.๕๑ ล้านบาท	๕. ---	---
๖. รวมงบประมาณค่าใช้จ่าย หากเพิ่มอัตรากำลัง ๒,๒๒๔ ตำแหน่ง (๓๕ ปี)	๑,๘๑๑,๔๒๖.๓๖ ล้านบาท	๖. รวมค่าป่วยการจ่ายให้ออกม. ๗๕,๑๕๕ ราย ตลอด ๓๕ ปี	๓๑,๕๖๕.๑๐ ล้านบาท

การจ่ายค่าป่วยการให้ออกม. ปฏิบัติงานราชการในฐานะผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ สามารถลดภาระการเงินการคลังได้ ๑,๗๗๙,๘๖๑.๒๖ ล้านบาท

นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของ ออกม. ยังลดภาระงานประจำด้านการเก็บข้อมูลขับเคลื่อนการสำรวจตรวจสอบข้อมูลและสถานการณ์ด้านการเกษตร การประชาสัมพันธ์ที่เป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาด้านการเกษตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยยกระดับการสร้างเชื่อมโยงและพัฒนาการเผยแพร่ข้อมูลเกษตรกรในยุคดิจิทัลให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงบริการทางการเกษตรในระบบดิจิทัลได้อย่างทั่วถึงด้วยบริการให้คำปรึกษาหารือ (Tele-consultation) และการให้ความรู้ (Tele-agriculture) แบบทางไกลเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรได้อย่างแท้จริงทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และในอนาคตอาจปรับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรทุกสาขาาลงได้สอดคล้องกับแผนการปรับโครงสร้างหน่วยงานราชการให้กะทัดรัดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ ๔

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารวิชาการจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากการสอบถาม การประชุม การแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงหรือการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้นำมาศึกษาวิเคราะห์และพิจารณาแล้วจึงมีข้อเสนอแนะ ๔ ประเด็น ดังนี้

๔.๑ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรพิจารณาเร่งรัดดำเนินการ ดังนี้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณาศึกษาความรับผิดชอบของ อกม. อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดสัดส่วน อกม. ต่อจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายทั้งในปัจจุบันและการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาภาคการเกษตรในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลซึ่งอาจทำให้ต้องเพิ่มจำนวน อกม. ขึ้นอีกตามความเหมาะสมพัฒนา อกม. จาก Smart Farmer สู่ออกมาเป็น Super Smart Farmer ดังนี้

๔.๑.๑ ด้านนโยบายและการบริหาร ควรดำเนินการให้มั่นนโยบายที่ชัดเจนเรื่องอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

๑) กำหนดให้มีหน่วยงานเจ้าภาพหลักที่แท้จริงในระดับกระทรวงเพื่อประสิทธิภาพและความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ การดูแลกำกับการปฏิบัติงาน การขับเคลื่อนและการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการตั้ง อกม. รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานของ อกม. ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) กำหนดนโยบายเพื่อลดความซ้ำซ้อนระหว่าง อกม. กับ อกษ. สาขาต่าง ๆ โดยพิจารณาให้หน่วยงานระดับกรมในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปรับเปลี่ยนมาพัฒนาและมอบหมายงานให้ อกม. ปฏิบัติแทนอาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ ที่มีอยู่ไปพร้อม ๆ กับการทยอยยกเลิกอาสาสมัครด้านอื่น ๆ ให้หมดไปในที่สุด และให้คงเหลือ อกม. ที่ปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาภาคการเกษตรแบบบูรณาการและจัดทำเป็นแผนงานที่มีกรอบเวลาที่ชัดเจนซึ่งจะช่วยลดความซ้ำซ้อนและลดภาระด้านงบประมาณ เน้นทำงานที่มีความมีประสิทธิภาพปราดเปรื่องและมีระบบเครือข่าย

๓) จัดระบบโครงสร้างการบริหารงาน อกม. ในทุกระดับ รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างหน่วยงานภายในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งหน่วยงานด้านการปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานและภาคประชาชนในพื้นที่

๔) จัดให้มีแผนงานในการขับเคลื่อนงานพัฒนา อคม. ที่สามารถปฏิบัติงานได้ ทุกมิติตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งผลักดัน สนับสนุนให้กำหนดเป็นแผนงานค่าของงบประมาณประจำปีอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถขับเคลื่อน และพัฒนา อคม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕) จัดทำระบบฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่เอื้อต่อการประเมินผล การดำเนินงานของ อคม. ได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และระบบฐานข้อมูลการเกษตรของหมู่บ้าน ซึ่งจะสนับสนุนขับเคลื่อนให้นโยบาย Big Data ทางการเกษตรให้เป็นจริง เกิดพลวัตของข้อมูลจากพื้นที่ ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ประมวลผลให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา ด้านการเกษตรทั้งในระดับพื้นที่และภาพรวมระดับประเทศให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งจัดระบบการนิเทศงาน อคม. โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับต่าง ๆ ร่วมกับ กรรมการหมู่บ้านและ อปท. ออกเยี่ยมเยียน อคม. สื่อสารทางโทรศัพท์ ประชุมทางไกล หรือผ่านช่องทาง สารสนเทศอื่น ๆ เพื่อเป็นการให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาและเป็นการให้ขวัญและกำลังใจแก่ อคม.

๔.๑.๒ ด้านบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรศึกษาและพิจารณากำหนดคุณสมบัติบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของ อคม. อย่างชัดเจน เพื่อกำหนดสัดส่วน อคม. ต่อจำนวนครัวเรือน เกษตรกรที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายทั้งในปัจจุบันและการขับเคลื่อน งานด้านการพัฒนาภาคการเกษตรในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลซึ่งอาจทำให้ ต้องเพิ่มจำนวน อคม. ขึ้นอีกตามความเหมาะสม

๑) การกำหนดคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาสาสมัครเกษตรกร หมู่บ้านให้ชัดเจนว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องการให้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านมีคุณสมบัติ ที่เหมาะสมอย่างไร ปฏิบัติงานในลักษณะเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแล (Regulator) อาสาสมัครเกษตรกรสาขา อื่น ๆ หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง (Operator) ในระดับหมู่บ้าน นอกจากนี้ คณะกรรมการ การเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ยังพบว่า บทบาทที่กำหนดไว้ยังไม่ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ในทุกมิติ จึงควรปรับปรุงการกำหนดบทบาทและเพิ่มเติมบทบาทให้ครอบคลุมงาน ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติ ได้แก่ บทบาทที่ ๑ สำรอง จัดเก็บข้อมูลการผลิต โครงสร้าง พื้นฐานทางการเกษตรของหมู่บ้านและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรายงานข้อมูลเป็นประจำตามกำหนด บทบาทที่ ๒ ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ หมู่บ้าน บทบาทที่ ๓ เป็นวิทยากรและเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหา ด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน บทบาทที่ ๔ สำรอง ติดตาม ตรวจสอบและ รายงานสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน รวมทั้งเหตุการณ์ฉุกเฉินทางการเกษตร ได้แก่ การระบาดของ

คัทรูพีช คัทรูสัตว์และประมง การเกิดภัยพิบัติธรรมชาติด้านการเกษตร บทบาทที่ ๕ ให้ความช่วยเหลือแนะนำและประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนางานด้านการเกษตรครอบคลุมสินค้าเกษตรทุกประเภท (พืช ปศุสัตว์ และประมง) ในหมู่บ้าน บทบาทที่ ๖ สื่อสารให้ข้อมูล หนุนรงค์สร้างความเข้าใจ ความมั่นใจและสร้างทัศนคติที่ดีของทุกฝ่ายต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านการเกษตร บทบาทที่ ๗ ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน หรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เห็นควรให้เพิ่มเติมบทบาทและภารกิจของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านแบบบูรณาการ จากเดิมมี ๕ บทบาท โดยเพิ่มอีก ๒ บทบาท ให้ครอบคลุมงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในทุกมิติ คือ ประสานการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนางานด้านการเกษตรครอบคลุมสินค้าเกษตรทุกประเภท (พืช ปศุสัตว์ และประมง) ในหมู่บ้าน และสื่อสารให้ข้อมูล หนุนรงค์สร้างความเข้าใจ ความมั่นใจและสร้างทัศนคติที่ดีของทุกฝ่ายต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านการเกษตร รวมเป็น ๗ บทบาท และภารกิจที่พึงประสงค์

๒) การกำหนดสัดส่วน ออกม. ให้เหมาะสม จากข้อเสนอการเพิ่มบทบาทภารกิจของ ออกม. ให้ครอบคลุมงานด้านการเกษตรทั้งหมด ตามข้อ ๔.๑.๒ วงเล็บ ๑) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรดำเนินการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของ ออกม. โดยพิจารณาจากฐานจำนวนครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตร และกิจกรรมการเกษตรให้มีสัดส่วนเหมาะสมเพื่อให้ ออกม. สามารถปฏิบัติงานเชิงรุกในการพัฒนาภาคการเกษตรได้

๔.๑.๓ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ควรมีการจัดทำแผนการพัฒนาให้ ออกม. มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับงานของหน่วยงานในสังกัดที่หลากหลาย รวมทั้งจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและระบบการรายงานผลการปฏิบัติงานของ ออกม. ที่ครอบคลุมการทำงานของหน่วยงานในสังกัดที่หลากหลายทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉินจำเป็นในพื้นที่ รวมทั้งจำเป็นต้องพัฒนา ออกม. ให้มีความรู้และสามารถทำงานได้บนระบบปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๔.๑.๔ พัฒนาระบบเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานของ ออกม. ให้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ประมวลผลได้ทันที (realtime) โดยดำเนินการ ดังนี้

๑) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องออกแบบระบบให้ ออกม. สามารถบันทึกข้อมูลได้ในระบบดิจิทัล โดยจัดทำระบบกลาง (single platform) ให้ ออกม. สามารถนำเข้าข้อมูลที่จำเป็นทั้งปริมาณและคุณภาพ ไม่ซับซ้อนมากและให้อยู่ในวิสัยที่ ออกม. ผู้ผ่านการอบรมจะปฏิบัติตามได้

จึงจะก่อให้เกิดพลวัตของข้อมูลจากพื้นที่ที่ทุกหน่วยงานสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ทันที สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ ประเด็นปฏิรูปที่ ๒ : การสร้างและใช้ Big Data ภาค การเกษตร

๒) สร้างกลไกการสื่อสารระบบดิจิทัลให้ ออกม. เข้าถึงข้อมูลแนวทางการแก้ไข ปัญหาในพื้นที่ และสามารถปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาทางการเกษตรแบบทางไกลผ่านการสื่อสาร ระบบดิจิทัล (Tele-consultation) รวมทั้งการได้รับความรู้แบบทางไกล (Tele-agriculture) เพื่อพัฒนา ออกม. จาก Smart Farmer สู่วิถีความเป็น Super Smart Farmer

๔.๑.๕ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดตั้งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และมอบหมายบทบาทภารกิจให้ ออกม. เข้ามาช่วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงานที่ไม่ซับซ้อนและมีการจ่ายค่าป่วยการ ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรจัดทำแผนเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงาน ในสังกัดทุกหน่วย โดยมุ่งเน้นการลดขนาดองค์กร ลดจำนวนเจ้าหน้าที่ลงและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทันสมัยเพิ่มขึ้นและลดภาระด้านการเงินการคลังของภาครัฐ

๔.๒ ด้านการจ่ายค่าป่วยการให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตามข้อเสนอของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจ่ายค่าป่วยการในการปฏิบัติ หน้าที่แก่ ออกม. เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเตรียมการให้ ออกม. ทำงานในเชิงรุกเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มเติม ให้กับภาคการเกษตรในระยะต่อไป โดยจะจ่ายเป็นค่าป่วยการรายเดือนตามระเบียบกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓ รายละเอียด ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน (ตามมติคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓) นั้น

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีความเห็นว่า หากกระทรวงเกษตร และสหกรณ์สามารถบริหารจัดการการปฏิบัติงานของ ออกม. ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ จะสามารถลดภาระการเงินการคลังในการบรรจุข้าราชการในพื้นที่เพื่อให้เพียงพอต่อปริมาณงานในการบริการ เกษตรกรให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การจ่ายค่าป่วยการควรพิจารณากระบวนการและเงื่อนไข ดังนี้

๔.๒.๑ การจ่ายค่าป่วยการให้ ออกม. ต้องไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ระหว่างอาสาสมัคร เกษตรหมู่บ้านกับอาสาสมัครเกษตรด้านอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับค่าป่วยการ รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรหรือหน่วยเกษตรกร ที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้น

๔.๒.๒ ควรศึกษาพิจารณาความเป็นไปได้ในการจ่ายค่าป่วยการในรูปแบบของคณะกรรมการ หรือคณะทำงานในระดับพื้นที่ หรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อให้เกิด ความทั่วถึงและเป็นธรรม และสอดคล้องตามข้อเสนอการปฏิรูปอาสาสมัครภาครัฐ

๔.๓ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน และเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการบูรณาการเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงพื้นที่ร่วมกัน รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่น การเชื่อมโยงข้อมูล โดยพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการภารกิจด้านพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่น ร่วมกันตามนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาลอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมในรูปแบบของ คณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔.๔ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรพิจารณารับ อกม. เป็นอาสาสมัครกลุ่มเป้าหมายในแผนงานด้านสวัสดิการสังคมและรวบรวมรายชื่อ อกม. ไว้ในศูนย์ประสานงานอาสาสมัครแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารข้อมูลอาสาสมัครของประเทศ เป็นไปอย่างครบถ้วน มีระบบและลดความซ้ำซ้อนตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริม การจัดการสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ รวมทั้งช่วยประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา การดำเนินงานด้านอาสาสมัครและเครือข่ายของ อกม. ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

หน้าว่าง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ๒๕๖๐. ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงาน
อาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๐. (อัตรสำเนา)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ๒๕๖๓. ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงาน
อาสาสมัครเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๓. (อัตรสำเนา)

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ๒๕๖๓. เอกสาร
ประกอบการประชุมชี้แจงคณะทำงานพิจารณาศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตร
หมู่บ้าน (อกม.) วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓ (อัตรสำเนา)

กรมวิชาการเกษตร. ๒๕๖๓. แผลงศัตรุมะพร้าว. แหล่งที่มา
<http://at.doa.go.th/coconut/backhead.html>

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. ๒๕๖๓. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงคณะทำงานพิจารณาศึกษา
ขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓ (อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. ๒๕๖๓. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงคณะทำงานพิจารณา
ศึกษาขับเคลื่อนและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓
(อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. ๒๕๖๓. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงคณะกรรมการ
การเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ (อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๕๖. ผลการดำเนินงานการจัดการเพ็ญแบ่งมันสำปะหลัง. (อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๑. คู่มืออาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
นิเวศรรมาการพิมพ์ กรุงเทพฯ

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. การดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.). (อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. ข้อมูลการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยการระบาด
และภัยพิบัติธรรมชาติ ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒ (อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. รายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตร (คน.กษ.)
ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(อัตรสำเนา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. กรอบอัตรากำลังข้าราชการ สำนักงานเกษตรจังหวัด ๗๖ จังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ๘๗๘ อำเภอ. กองการเจ้าหน้าที่ (อัตรานา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. รายงานข้อมูลการให้ความช่วยเหลือโครงการที่เกี่ยวข้องกับมะพร้าว กองอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (อัตรานา)

กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๖๓. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงคณะกรรมการการเกษตร และสหกรณ์ วุฒิสภา วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ (อัตรานา)

คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน. ๒๕๖๐. การพัฒนารูปแบบการดำเนินการกิจการภาครัฐ : การปฏิรูประบบอาสาสมัครในภาครัฐ. แหล่งที่มา https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/usergroup_disaster/๒-๒๑.pdf สืบค้นเมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

จารุณี นครกัณฑ์. ๒๕๕๘. บทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมจังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฉันทิตา กระทุ้มแก้ว สีนินุชครุฑเมือง แสนเสริม และพรชุลี นิลวิเศษ. ๒๕๕๘. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ ๑๒: ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน

ชำนาญ เมืองลอง บำเพ็ญ เขียวหวาน และภรณ์ ต่างวิวัฒน์. ๒๕๕๕. บทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์. เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ ๓

ธงวิวัฒน์ ใจกระสัน และดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์. ๒๕๖๒. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในกรุงเทพมหานคร. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๔

ประทีป อยู่สุข. ๒๕๕๖. รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖. กรมส่งเสริมการเกษตร

ประยุทธ์ จันทร์โอชา. คำแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา. วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th> สืบค้นเมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ประวิช จรด้า. ๒๕๕๙. ความเป็นมาของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน. กรมส่งเสริมการเกษตร.

asakaset.doae.go.th/a/history.html (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑).

ผุสดี จันทร. ๒๕๕๖. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ. ๒๕๕๖. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัชรินทร์ โอฬารกนก. ๒๕๕๗. เอกสารวิชาการ การจัดการศัตรูพืชเชิงบริหาร. สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๖๐. จำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาล อบต. และเนื้อที่ รายจังหวัด ปี ๒๕๖๐. แหล่งที่มา http://www.agriinfo.doae.go.th/year๖๐/general/village_๖๐/village๖๐.pdf สืบค้นเมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. ๒๕๖๓. ผลกระทบภัยแล้งต่อภาคการเกษตรและการช่วยเหลือเกษตรกร ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓. แหล่งที่มา <https://www.nabc.go.th/disaster/detail/๕๕> สืบค้น ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน. ๒๕๖๐. รายงานเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการดำเนินภารกิจภาครัฐ : การปฏิรูประบบงานอาสาสมัครในภาครัฐ” สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/usergroup_disaster/๒-๒๑.pdf สืบค้นเมื่อ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

สุวิสาส์ กันตอนันตพร. ๒๕๕๔. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมโภชน์ บุญชื่น และประภัสสร เกียรติสุนนท์. ๒๕๖๑. ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเลย. แก่นเกษตร ปีที่ ๔๖ ฉบับพิเศษ ๑

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๖๓. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑ - ๒๕๘๐). สืบค้นจาก <http://nscr.nesdc.go.th/>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ๒๕๖๒. แนวพืชทางเลือกน่าสนใจ กำไรดี ทดแทนนาข้าวไม่เหมาะสม
พื้นที่ปทุมธานี. แหล่งที่มา <https://gnews.apps.go.th/news?news=๔๐๐๕๐> สืบค้นเมื่อ ๑๙
สิงหาคม ๒๕๖๓

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ๒๕๖๓. ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร-ปัจจัยการผลิต. แหล่งที่มา
<http://www.oae.go.th/view/๑/ปัจจัยการผลิต/TH-TH>. สืบค้นเมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ๒๕๖๓. ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร-ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร.
แหล่งที่มา <http://www.oae.go.th> สืบค้นเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ๒๕๖๓. Farmer One แหล่งที่มา <http://farmerone.org/>
สืบค้นเมื่อ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๗. ๒๕๖๐. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ของจังหวัดชัยนาท ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒. แหล่งที่มา
<https://www.opsmoac.go.th/chainat-dwl-files-๔๑๒๙๙๑๗๙๑๙๔๒>

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, ๒๕๖๒. จากจิตอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนทรงคุณค่าสู่ลูกจ้าง/ฐานเสี่ยง
ทางการเมืองราคาถูก. แหล่งที่มา <https://mgronline.com/daily/detail/๙๖๒๐๐๐๐๐๗๗๕๔>.
สืบค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓.

โอภาส บุญเสียง. ไม่ระบุ พ.ศ. เพ็ญแจ่ง...มหันตภัยต่อมันสำปะหลัง.ศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง สถาบันวิจัย
พืชไร่
กรมวิชาการเกษตร. แหล่งที่มา [https://www.tapiocathai.org/Articles/Year๕๓/disaster_.
Dr.opas%๒๐.pdf](https://www.tapiocathai.org/Articles/Year๕๓/disaster_.
Dr.opas%๒๐.pdf). สืบค้นเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ออกแบบและพิมพ์ที่
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๑๕, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๒, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๖

